

Republika Srbija

PROCENA RIZIKA OD PRANJA NOVCA I PROCENA RIZIKA OD FINANSIRANJA TERORIZMA

Jul, 2018. godine

SADRŽAJ:

PROCENE RIZIKA OD PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA	4
1. Cilj	4
2. Metodologija.....	4
3. Definicije pojmova.....	7
PROCENA RIZIKA OD PRANJA NOVCA.....	9
1. Ključni zaključci	9
PROCENA RIZIKA OD FINANSIRANJA TERORIZMA	10
1. Ključni zaključci	10
PROCENA PRETNJI OD PRANJA NOVCA	13
1. Uvod.....	13
1.1. Primenjena metodologija	13
2. Krivična dela visokog stepena pretnje za pranje novca	15
2.1. Poreska krivična dela	15
2.2. Zloupotreba položaja odgovornog lica.....	15
2.3. Krivično delo zloupotreba službenog položaja iz člana 359 KZ.....	16
2.4. Krivično delo neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 246 KZ.....	17
2.5. Krivična dela izvršena od strane organizovanih kriminalnih grupa	18
3. Krivična dela srednjeg stepena pretnje	18
3.1. Krivično delo Nedozvoleni prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi iz člana 350 KZ	19
3.2. Krivična dela protiv službene dužnosti.....	19
3.3. Krivična dela protiv imovine	20
4. Krivična dela niskog stepena pretnje	20
5. Rastuće pretnje.....	20
6. Analiza oduzete imovinske koristi	21
7. „Sive i tamne brojke“ – značaj za ocenu pretnji	22
8. Pregled porekla opranog novca (jurisdikcije)	23
9. Analiza i pregled procesuiranih predmeta pranja novca po sektorima ulaganja.....	23
10. Analiza oblika organizovanja privrednih subjekata uključenih u pranje novca	25
11. Analiza i pregled načina pranja novca.....	25
12. Tipologije pranja novca.....	26
13. Prekogranične pretnje	26
PROCENA RANJIVOSTI SISTEMA OD PRANJA NOVCA.....	27
1. Starteški okvir za borbu protiv pranja novca	27
2. Normativni okvir – krivično delo pranje novca i oduzimanje imovine.....	28

3. Kvalitet prikupljanja i obrade informacija Uprave za sprečavanje pranja novca	28
4. Kapaciteti, resursi, integritet i nezavisnost organa za istraživanje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)	29
5. Kapaciteti, resursi, integritet i nezavisnost organa za procesuiranje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)	29
6. Kapaciteti, resursi, nezavisnost i integritet organa za sudske procese (uključujući i oduzimanje imovine)	30
7. Kvalitet graničnih i carinskih kontrolnih mehanizama	30
8. Efektivnost unutrašnje saradnje.....	30
9. Efektivnost međunarodne saradnje	31
10. Nivo finansijskog integriteta, efektivnost sprovođenja poreskih zakona i nivo formalizacije ekonomije.....	31
11. Dostupnost nezavisne revizije	32
12. Dostupnost pouzdane infrastrukture za identifikaciju, informacija o stvarnom vlasništvu i nezavisnih izvora informacija	32
13. Izazovi u prikupljanju podataka za potrebe analize i aktivnosti za otklanjanje uočenih nedostataka	32
SEKTORSKA RANJIVOST	34
1. Ranjivost finansijskog sektora.....	34
1.1. Banke.....	35
1.2. Drugi pružaoci platnih usluga i izdavaoci elektronskog novca (PPU i IEN).....	36
1.3. Sektor ovlašćenih menjača.....	37
1.4. Tržište kapitala.....	38
1.5. Osiguranje, dobrovoljni penzijski fondovi i davaoci finansijskog lizinga.....	38
1.6. Faktoring.....	39
2. Ranjivost nefinansijskog sektora.....	39
2.1. Posrednici u prometu nepokretnosti	39
2.2. Investitori u sektoru nekretnina – fizička lica	40
2.3. Igračnice	40
2.4. Priređivači preko sredstava elektronske komunikacije – on line	41
2.5. Računovođe.....	41
2.6. Javni beležnici	43
2.7. Advokati	43
2.8. Revizori	44
2.9. Promet automobila	44
2.10. Plemeniti metali.....	44
NACIONALNA PROCENA RIZIKA OD FINANSIRANJA TERORIZMA	45
POSLEDICE NA SISTEM.....	48
SPISAK SKRAĆENICA	51

PROCENE RIZIKA OD PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA

1. Cilj

Cilj procene rizika jeste da se donesu zaključci koji sektori i postupanja u sistemu jedne države nose potencijalno viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma, a koje niži, kako bi država mogla adekvatno da odgovori na utvrđene rizike, kroz niz mera i aktivnosti i da u skladu sa procenjenim rizicima donese adekvatne odluke o alokaciji resursa, sa namerom da se više napora i resursa uloži u visokorizične oblasti.

Izrada nacionalnih procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, prema izmenjenim i revidiranim preporukama FATF koje su usvojene u februaru 2012. godine, predstavljaju međunarodni standard. Preporukom broj 1 pozivaju se zemlje da identifikuju, ocene i shvate rizike od pranja novca i finansiranja terorizma s kojima se suočavaju. Prema toj preporuci, države treba da odrede organ vlasti ili mehanizam koji će koordinirati korake za procenu rizika. Identifikovanje, procena i razumevanje rizika od pranja novca predstavlja suštinski važan deo primene i razvoja sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u državi. Taj sistem obuhvata zakone, druge propise, mere izvršenja i druge mere koje se preduzimaju da bi se ublažili rizici od pranja novca i finansiranja terorizma.

2. Metodologija

Koordinaciono tim, kojim predsedava potpredsednik Vlade i ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović, obrazovalo je Radnu grupu za izradu nacionalne procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma (u daljem tekstu: Radna grupa).

Zadatak Radne grupe je da se rizici procenjeni sveobuhvatnom Nacionalnom procenom rizika iz 2012. godine preispitaju i ponovo procene po metodologiji Svetske banke.

Za predsednika radne grupe i nacionalnog koordinatora procene rizika imenovana je Jelena Pantelić, Uprava za sprečavanje pranja novca, a članovi su predstavnici: Republičkog javnog tužilaštva, Ministarstva pravde, Narodne banke Srbije, Komisije za hartije od vrednosti, Uprave za sprečavanje pranja novca, Bezbednosno informativne agencije i Tužilaštva za organizovani kriminal.

Radna grupa je radila u sledećim podgrupama, **kojima su koordinirali predstavnici institucija u sistemu za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma**, i to:

1. Procena pretnji od pranja novca (Miljko Radisavljević, Republičko javno tužilaštvo)
2. Procena ranjivosti sistema od pranja novca (Milica Todorović, Ministarstvo pravde)

3. Procena ranjivosti finansijskog sistema od pranja novca (Aleksandra Medan, Narodna banka Srbije i Vladislav Stanković, Komisija za hartije od vrednosti)
4. Procena ranjivosti nefinansijskog sistema od pranja novca (Danijela Tanić Zafirović, Uprava za sprečavanje pranja novca)
5. Procena rizika od finansiranja terorizma (Vladimir Stevanović, Tužilaštvo za organizovani kriminal)

Sveobuhvatna Nacionalna procena rizika od pranja novca izvršena je po metodo-logiji Svetske banke kroz četiri tematski podeljene celine (koje su obuhvaćene kroz 8 modula Svetske banke):

1. procena pretnji od pranja novca – prethodna krivična dela, krivični postupci za predikatna krivična dela i krivično delo pranja novca, prethodno krivično delo izvršeno u zemlji ili inostranstvu, prekogranične pretnje, tipologije pranja novca, trendovi, rizični sektori, rizične forme privrednih društava, delovanje organizovanih kriminalnih grupa, trendovi;

2. ranjivost od pranja novca na nacionalnom nivou – kvalitet politika i strategija, koordinacija rada, domaća i međunarodna saradnja u sistemu za sprečavanje pranja novca i dr, ranjivost kroz procenu kapaciteta, resursa, integriteta i nezavisnosti organa za istragu, finansijsko obaveštajne službe, kvalitet granične i carinske kontrole, procesuiranje i suđenje i dr;

3. deo koji se odnosi na sektorsku ranjivost:

- finansijskog sistema: banaka, ranjivost tržišta kapitala, sektora osiguranja, menjača, društva za upravljanje penzijskim fondovima, finansijskim lizingom i
- lica van finansijskog sektora: računovođa, advokata, revizora, javnih beležnika, sektor nekretnina, igara na sreću

Procena ranjivosti je obuhvatila: sveobuhvatnost pravnog okvira, efektivnost nadzora, raspoloživost sankcija, kako upravnih tako i krivičnih, uređenost sistema u smislu dozvola za rad i licenciranja, integritet zaposlenih kod obveznika, nivo znanja kod obveznika u vezi sa primenom propisa i prepoznavanje sumnjivih aktivnosti, efektivnost funkcije usklađenosti, praćenje i prepoznavanje sumnjivih transakcija i lica, raspoloživost informacija o stvarnom vlasniku, raspoloživost informacija o identifikaciji klijenata i raspoloživost nezavisnih izvora informacija;

Procena rizika od finansiranja terorizma doneta je sagledavanjem pretnji od terorizma, uticaja na pretnju od finansiranja terorizma, pretnje od finansiranja terorizma i ranjivosti od finansiranja terorizma, u okviru koje je, pored ostalog, analiziran NPO sektor sa aspekta ranjivosti od finansiranja terorizma.

U izradi procena rizika od sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma učestvovalo je ukupno 154 predstavnika, od čega 124 predstavnika državnog sektora i 30 predstavnika privatnog sektora (obveznici, udruženja, komore i dr.) Lista državnih organa data je u prilogu dokumenta.

Pored redovnih sastanaka grupa u okviru kojih se procenjivao rizik, održani su brojni sastanci sa predstavnicima privatnog sektora, kancelarijama (Kancelarija za drogu, NALED i dr.) i agencijama identifikovanim za rešavanja određenih pitanja (Direkcija za mere i plemenite metale), održane su tri video konferencije sa Svetskom bankom i jedna radionica u trajanju od tri dana.

Svetskoj banci je unapred dostavljen radni materijal, tako da su svi učesnici imali priliku da direktno razgovaraju o metodologiji, razjašnjavanju nedoumica i delovima iz izveštaja koje je bilo potrebno unaprediti.

Iako je zvanična Odluka o izradi procena rizika doneta u martu 2018. godine, pripreme su počele još u septembru 2017. godine. Bilo je potrebno prikupiti i objediniti statističke podatke, analizirati predmete, analizirati nadzor u cilju identifikacije eventualnih problema i sl.

Vremenski period na kome se zasnivaju procene rizika je znatno duži u odnosu na prethodnu procenu rizika koja je obuhvatala podatke za jednu godinu. Naime, u ovoj proceni su podaci prikupljeni za period od 1.1.2013. godine do 31.12.2017. godine. Samim tim, omogućeno je upoređivanje podataka i izvođenje zaključaka uporednom analizom, što je rezultiralo mnogo objektivnijom procenom rizika i prikazom stanja u sistemu za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

Imajući u vidu činjenicu da se pojavni oblici pranja novca i finansiranja terorizma menjaju, duži period posmatranja je omogućio da se izvedu zaključci i o promenama tipologijama.

Prethodna procena rizika od finansiranja terorizma je, kao i procena rizika od pranja novca, obuhvatala znatno manji obim podataka i odnosila se, u najvećoj meri, na pokušaj sistema da odgovori na pitanja koja se odnose na finansiranje terorizma i terorizam.

Nova procena rizika od finansiranja terorizma, za razliku od prethodne, izvršena je po metodologiji Svetske banke. Takođe, pored novih činjenica i okolnosti, analizirane su i prethodno utvrđene okolnosti, te je procena rizika od finansiranja terorizma za period 2013–2017. godine sveobuhvatnija, sa znatno većim brojem aktera uključenim u ovom procesu.

U prilog sveobuhvatnijem pristupu ovom procesu govori i svest kod učesnika. Kada je doneta Odluka da se izradi prethodna Nacionalna procena rizika od pranja novca za Republiku Srbiju (engl. National Risk Assessment, NRA) od strane tadašnje Stalne koordinacione grupe 8. decembra 2012. godine, revizija FATF preporuka u vezi sa navedenim se i dalje radila, te još uvek nije bila uobličena preporuka, koja predstavlja međunarodni standard o obavezi sprovođenja procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma na nacionalnom nivou.

Od tada, do današnjeg perioda svest o značaju procene rizika i načinu implementacije aktivnosti u cilju umanjenja identifikovanih rizika se promenila, odnosno više nema nedoumice o značaju ovog strateškog dokumenta, uticaju koji rezultati procene rizika imaju na ceo sistem, a naročito u delu aktivnosti koje je potrebno sprovesti i načinu implementacije kod svih učesnika u sistemu, kako na državnom, tako na sektorskom nivou, a zatim i od strane primene pojedinačnih institucija.

I sama metodologija Svetske banke se promenila i unapređena je u delu pretnji, tako da se sada utvrđuje šira lista krivičnih dela, povezanost predikatnih krivičnih dela i pranja novca, pa dalje procena prekograničnih pretnji. Takođe, metodologija Svetske banke za procenu rizika od finansiranja terorizma nije bila razvijena.

Nova procena rizika i u sektorskom delu je napredovala i dok se do određenih informacija u prethodnoj proceni rizika nije moglo doći te su date samo preli-minarne ocene na osnovu uzorka, sada se u procenu rizika uključio veliki broj sektora, a takođe izvršena su unapređene analize sistema za trgovinu plemenitim metalima i dragocenostima, kao i za trgovinu automobilima, po preporukama konsultanata Svetske banke. Osim ovih pitanja, procena rizika pokušava da odgovori na pitanja i koji nas trendovi u ovoj oblasti očekuju (cyber crime).

Učešće privatnog sektora se promenilo i intenziviralo, dok su za prethodnu procenu rizika oni učestvovali sporadično i kroz niz upitnika, nesvesni značaja preporuke broj 1 FATF i uticaja procenjenih rizika na njihovo postupanje i značaj sopstvenim procenama, u procesu ažurirane procene, predstavnici privatnog sektora su bili partneri od samog početka procesa i aktivni učesnici.

Rezultat prikupljenih podataka, njihovo ukrštanje i analiza do kojih su došli državni organi sa jedne strane, i privatni sektor sa druge dovela je do nove sve-obuhvatnije analize postojećeg stanja i realnijeg prikaza stanja u sektorima.

Sve napred navedeno, a naročito sveobuhvatnost analiza, vremenski period za koji su prikupljeni podaci i značaj koji je dat ovom procesu, ukazuje na to da, iako je doneta prvobitna odluka da se izradi ažurirana procena rizika, pre možemo govoriti o sveobuhvatnoj proceni rizika.

3. Definicije pojmova

Pretnja je lice ili grupa lica, objekata ili aktivnosti koji imaju potencijal da nanesu štetu, na primer državi, društvu, ekonomiji i dr. U kontekstu pranja novca, to podrazumeva kriminalce, sredstva kojima oni raspoložu, okruženje u kome se čine prethodna krivična dela i u kome se ostvaruju prihodi od kriminala, njihova veličina i obim.

Ranjivost obuhvata sve one stvari koje bi se mogle iskoristiti u slučaju pretnje ili delove sistema koji bi mogli olakšati delovanje pretnje. Ranjivost je usred-sređenost na činioce koji predstavljaju slabost u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i sistemu kontrole ili na izvesna svojstva same zemlje.

Posledica se odnosi na uticaj ili štetu koje bi pranje novca ili finansiranje terorizma moglo imati, odnosno prouzrokovati.

Procena rizika daje odgovor na pitanja koji sektori i postupanja u sistemu jedne države nose potencijalno viši rizik od pranja novca i finansiranja terorizma, a koji niži, kako bi država mogla adekvatno da odgovori na utvrđene rizike, kroz niz mera i aktivnosti i da u skladu sa procenjenim rizicima donese adekvatne odluke o alokacijeresursa, sa namerom da se više napora i resursa uloži u visokorizične oblasti.

Kada govorimo o proceni rizika potrebno je imati u vidu da procena obuhvata inherentni rizik i rezidualni rizik. Inherentni rizik podrazumeva rezultantu pretnji i ranjivosti imanentnu određenom sektoru. Na taj nivo rizika utiču različiti činioci, a pre svega kvalitet i efektivnost mera za prevenciju i represiju koje primenjuju nadležni organi. Ovi činioci mogu da umanje nivo rizika, ukoliko postoji dosledno i delotvorno sprovođenje

zakona, razvijen nadzor, adekvatni kapacitet itd., što u konačnom rezultira nižim rezidualnim rizikom.

Napomena: Republika Srbija je sveobuhvatnu procenu rizika izvršila po metodologiji Svetske banke. U tu svrhu korišćen je instrument za nacionalnu procenu rizika od pranja novca koji je osmislila i na raspolaganje stavila Svetska banka. Zadaci stručnjaka Svetske banke bili su ograničeni na sledeće aktivnosti: 1) dostavljanje instrumenata; 2) pružanje stručnih saveta o tehničkim aspektima instrumenata; 3) pregled nacrti dokumenata koji su rezultat nacionalne procene rizika i davanje saveta u cilju ispravnog korišćenja instrumenata. Podaci, statistike i informacije koje su uvrštene u obrasce Instrumenata za nacionalnu procenu rizika od pranja novca, kao i nalazi, tumačenja i ocene u procesu nacionalne procene rizika pripadaju nadležnim organima Republike Srbije i ne odražavaju stavove Svetske banke.

PROCENA RIZIKA OD PRANJA NOVCA

Ova procena je rezultat procene pretnji od pranja novca i nacionalne ranjivosti od pranja novca.

Na osnovu analize predikatnih krivičnih dela, pregleda pretnji po sektorima i prekograničnih pretnji sveukupna procena pretnji od pranja novca je „srednja“ sa tendencijom „bez promene“.

Nacionalna ranjivost od pranja novca je procenjena kao „srednja“ na osnovu analize sposobnosti države da se odbrani od pranja novca i analize sektorske ranjivosti.

Analiza koja je izvršena radi ostvarivanja gore navedenog cilja za Republiku Srbijupokazala je da je sveobuhvatni rizik od pranja novca „srednji“.

1. Ključni zaključci

Predikatna krivična dela koja se svrstavaju u red visokog stepena pretnji za pranje novca su: poreska krivična dela, zloupotreba položaja odgovornog lica, zloupotreba službenog položaja i neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga.

Najveći broj predikatnih krivičnih dela izvršen u domaćoj jurisdikciji, zbog čega je pretnja procenjena kao visoka.

Na osnovu podataka iz krivičnih postupaka vođenih zbog predikatnog i krivičnog dela pranja novca, utvrđeno je da je 55,3% okrivljenih gonjeno zbog **samopranja**, dok je 44,7% okrivljenih gonjeno zbog **pranja novca za drugoga**.

Od ukupnog broja procesuiranih lica zbog izvršenja predikatnih i krivičnog dela pranje novca 24,61%, bili su **pripadnici organizov. kriminalnih grupa**.

Sektor koji su najizloženiji pretnji od pranja novca su sektor nekretnina, sektor organizovanja igara na sreću i bankarski sektor, a slede ih sektor menjača, kazina i računovođa.

Na osnovu analiziranih podataka iz procesuiranih predmeta, prema obliku organizovanja najviše „prljavog novca“ je prošlo preko privrednih subjekata u formi društva sa ograničenom odgovornošću. Analiza procesuiranih predmeta, ukazuje da su najugroženija mala privredna društva i da je pretnja od pranja novca po njih daleko veća nego kod drugih oblika organizovanja.

Rastuću pretnju u pogledu pranja novca predstavljaju krivična dela visoko-tehnološkog kriminala, a posebno poslovna prevara elektronskom poštom (BEC – Business E-mail Compromise)

Prilikom procene prekograničnih pretnji od pranja novca, analizirane su 152 zemlje. Na osnovu izvršenih analiza, 8 zemalja ocenjeno je visokim stepenom pretnje od pranja novca, 7 zemalja je ušlou kategoriju srednjeg stepena pretnje, dok je u kategoriju niskog stepena pretnje od pranja novca svrstano 12 zemalja.

Uočeni **ključni nedostacina strateškom nivou** se odnose na **nepostajanje tela na državnom nivou za koordinaciju aktivnosti učesnika u sistemu za borbu protiv pranja novca**, neažuriranje nacionalne procene rizika od pranja novca, kao i nepostojanje uniformnosti podataka u evidencijama nadležnih organa što značajno otežava vođenje statistika o predmetima pranja novca na osnovu kojih se može valjano zaključivati o delotvornosti sistema.

Kao **ključni nedostaci na operativnom nivou** su prepoznati: nedovoljan broj paralelnih i proaktivnih finansijskih istraga, nedovoljno korišćenje svih pravnih instituta za oduzimanje imovine, nepostojanje kapaciteta za procenu vrednosti oduzete imovine, blaga kaznena politika, nedovoljna saradnja pojedinih učesnika u sistemu, kao i odsustvo proaktivnijeg pristupa u korišćenju svih mehanizama međunarodne saradnje. Analiza je pokazala da na ranjivost sistema na nacionalnom, ali i sektorskom nivou, utiče i nepostojanje registra stvarnog vlasništva.

U finansijskom delu sistema najranjivije institucije su banke, menjačnice i pružaoci platnih usluga.

Najranjiviji sektori u nefinansijskom delu sistema su sektor nekretnina, igre na sreću i računovodstvene agencije.

PROCENA RIZIKA OD FINANSIRANJA TERORIZMA

Procenom ukupnih parametara i statističkih podataka na osnovu kojih su pro-cenjivani kriterijumi „Pretnja od terorizma”, „Pretnja od finansiranja tero-rizma” i „Ranjivost od finansiranja terorizma” radna grupa je donela procenu da je „Rizik od finansiranja terorizma“ u Republici Srbiji „SREDNJI“.

1. Ključni zaključci

„Rizik od finansiranja terorizma“ procenjen je na osnovu: Pojedinačnih ocena dva nezavisna faktora „Pretnja od terorizma“ i „Uticaj na pretnju od finansiranja terorizma“ koji su posebno ocenjeni u kriterijumu „Pretnja od terorizma“; Ukupne ocene kriterijuma „Pretnja od finansiranja terorizma“; Ukupne ocene kriterijuma „Ranjivost od finansiranja terorizma“.

1. Faktor „Pretnja od terorizma“ sagledavan je kroz aktuelni slučaj pokrenut 2014. godine od strane Tužilaštva za organizovani kriminal zbog krivičnih dela Terorizam i Finansiranje terorizma, a okončan prvostepenom presudom u prvoj polovini 2018. godine i podatke organa bezbednosti i drugih nadležnih državnih organa koji se odnose

na buduće tendencije, obaveštajne podatke i javno dostupne informacije, na osnovu čega je ovaj faktor ocenjen kao SREDNJEVISOK.

2. Faktora „Uticaj na pretnju od finansiranja terorizma“ je sagledavan kroz podatke iz pomenutog slučaja koji su se odnosili na stepen složenosti operacije i organizacije u odnosu na propagandu, vrbovanje, regrutovanje i odlazak na strana ratišta, na osnovu čega je ovaj faktor ocenjen kao NIZAK.

3. Kriterijum „Pretnja od finansiranja terorizma“ sagledavan je na osnovu analize slučaja pomenutog u Faktoru 1, i podatke organa bezbednosti, drugih nadležnih državnih organa i USPN, a koji su se odnosili na prikupljanje finansijskih sredstava vezano za vrbovanje, obučavanje i finansiranje odlaska državljanina R. Srbije na ratom zahvaćena područja u Siriju, a na strani ID. U cilju postizanja objektivnosti prilikom davanja ocene u pogledu kriterijuma „Pretnje od finansiranja terorizma“ posebno se pristupilo zasebnom ocenjivanju kvantitativnih i kvalitativnih podataka, zbog njihove očigledne disproporcije, zbog čega je ovaj kriterijum ocenjen kao SREDNJI uz tendenciju „NE MENJA SE“.

4. Kriterijum „Ranjivost od finansiranja terorizma“ sagledan je kroz pozitivnu političku opredeljenost, dobru praksu domaće i međunarodne saradnje, visok kvalitet obaveštajnih podataka i analize izveštaja, postojanje pravnog okvira. Takođe, kriterijum „Ranjivost od finansiranja terorizma“ sagledan je i kroz nedovoljno efikasnu primenu pravnog okvira koja se odnosi na nadzor NPO sektora, te delimičnu neadekvatnost resursa potrebnih za borbu protiv finansiranja terorizma i geografsko-demografske faktore, zbog čega je ovaj kriterijum ocenjen kao SREDNJI.

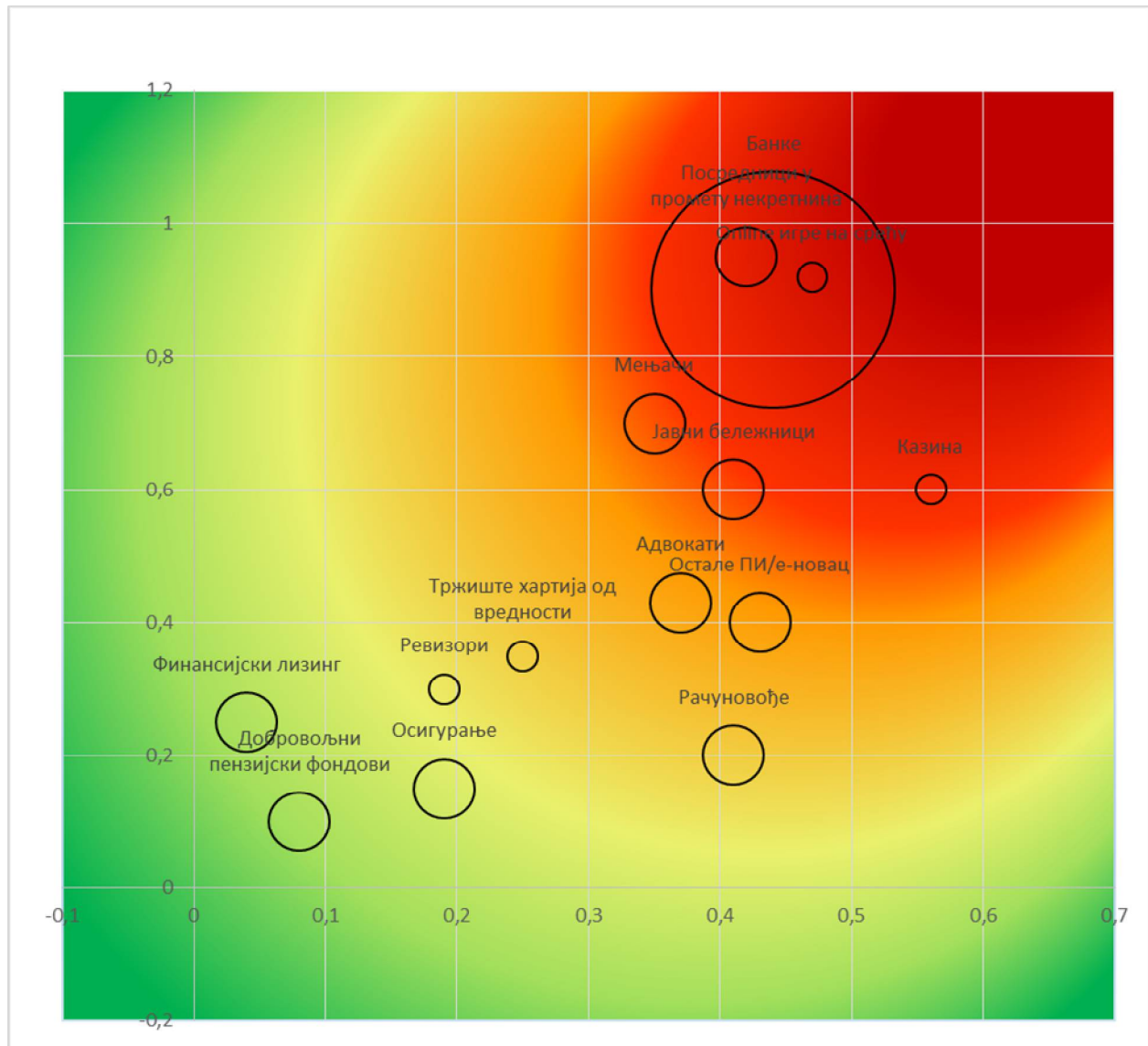
Ključne aktivnosti koje je potrebno sprovesti na osnovu procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma

▪ Bolja koordinacija svih državnih organa koji učestvuju u borbi protiv pranja novca.▪ Formiranje Koordinacionog tela na nacionalnom nivou▪ Koordinaciono telo prati efikasnu saradnju i koordinaciju poslova nadležnih organa koji se vrše u cilju sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma▪ Koordinaciono telo prati sprovođenje plana aktivnosti u sistemu za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma▪ Analiza efikasnosti i delotvornosti sistema za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma vrši se najmanje jednom godišnje;▪ Unapređenje statističkih podataka: povezivanje, centralizacija i umrežavanje baza podataka▪ Uvođenje jedinstvene evidencije za predmete pranja novca i finansiranja terorizma kod nadležnih organa
▪ Nastavak edukacije na polju proaktivnih istraga, upotrebe zakonskih instrumenata za oduzimanje imovine i u drugim oblastima koje su značajne za uspešno procesuiranje i presuđivanje u predmetima pranja novca▪ Unapređivanje unutrašnje i međunarodne saradnje kroz zaključivanje potrebnih sporazuma▪ Edukacija i podizanje nivoa svesti o stepenu pretnji od pranja novca i finansiranja terorizma sistemu: specifična znanja neophodna učesnicima koji

su deo sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma moraju se podići na viši nivo.

- Jačanje kapaciteta Radne grupe za nadzor NPO sektora u okviru Koordinacione komisije za inspekcijski nadzor Vlade R. Srbije u cilju smanjenja ranjivosti sistema od finansiranja terorizma
- Formiranja međuresorske radne grupe koja će izvršiti analizu odredbi Zakona o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja terorizma koje se odnose na: preuzimanje lista označenih lica donete od strane SB UN i drugih međunarodnih organizacija u kojima je R. Srbija član u originalu na engleskom jeziku i nadzorne uloge USPN nad primenom ovog Zakona.
- Jačanje kadrovskih kapaciteta

Mapa procene rizika od pranja novca po sektorima

PROCENA PRETNJI OD PRANJA NOVCA

1.Uvod

1.1. Primenjena metodologija

Procena pretnje od pranja novca u Republici Srbiji zasnovana je na sledećim pokazateljima:

1. Krivična dela čijim se izvršenjem stiže protivpravna imovinska korist;
2. Predikatna krivična dela povodom kojih je pokrenut postupak i za krivično delo pranje novca;
3. Učestalost predikatnih krivičnih dela;
4. Visina otkrivene/oduzete/procenjene protivpravne imovinske koristi iz predikatnog krivičnog dela;
5. Uključenost organizovanih kriminalnih grupa u izvršenje krivičnih dela;
6. Uvid u predmete;
7. Operativna saznanja i profesionalno iskustvo članova radne grupe.

Razmatrana su krivična dela čijim se izvršenjem neposredno ili posredno stiže imovinska korist, pre svih, imovinska krivična dela, zatim krivična dela protiv privrede, protiv službene dužnosti, protiv zdravlja ljudi, kao i druga relevantna krivična dela. Konačna lista obuhvatila je ukupno 89 krivičnih dela, koja se potencijalno mogu pojaviti kao prethodna u pranju novca.

Prilikom analize statističkih podataka i izvođenja odgovarajućih zaključaka, radna grupa je bila suočena sa određenim problemima u vezi podataka koji se odnose na krivično delo pranje novca i visinu oduzete imovinske koristi u krivičnom postupku.

Problem u vezi sa statističkim podacima za krivično delo pranje novca nastao je zbog toga metodologije pravosudne statistike i prikazivanja samo najtežeg krivičnog dela. Posledica ove metodologije je da se krivično delo pranje novca, izvršeno u sticaju sa predikatnim krivičnim delom, kao blaže, statistički ne evidentira. Ovaj problem je prevaziđen vršenjem neposrednog uvida u krivične predmete formirane zbog krivičnog dela pranje novca, tako da su relevantni podaci prikupljeni na taj način.

Kada je reč o oduzimanju imovinske koristi stečene izvršenjem konkretnog krivičnog dela, zaključak radne grupe je da statistički podaci ne odražavaju realno stanje stvari iz dva razloga. Prvi je posledica postojeće prakse da se imovinska korist često oduzima od okrivljenog i vraća oštećenom u ranim fazama postupka. U tom slučaju u sudskoj presudi nema odluke o oduzimanju imovinske koristi, pa ni statističkog podatka o njenoj visini. Drugi razlog je posledica činjenice da je odluka o oduzimanju imovinske koristi supsidijarna u odnosu na odluku o imovinsko-pravnom zahtevu oštećenog.

Nedostaci u statističkim pokazateljima u segmentu imovinske koristi prevaziđeni su razmatranjem najtežih oblika analiziranih krivičnih dela kojima se pribavlja imovinska korist u iznosu od najmanje 1.500.000,00 dinara. Najniži iznos procenjene imovinske koristi stečene izvršenjem najtežih oblika konkretnih krivičnih dela utvrđen je množenjem broja evidentiranih učinilaca najtežih oblika tih krivičnih dela sa pomenutim iznosom imovinske koristi.

Analizirajući pokrenute krivične postupke zbog krivičnog dela pranje novca, prikazane u Tabeli 2, Aneksa 1, utvrđeno je da su istrage pokrenute protiv 444 lica, optužnice su podignute protiv 297 lica, osuđeno je 81 lice, u toku je krivični postupak protiv 204 lica, dok su u odnosu na 23 lica donete presude kojim su optuženi oslobođeni optužbe za pranje novca ili je optužba odbijena¹.

¹Одбијајућа пресуда се доноси у случају одустанка овлашћеног тужиоца од кривичног гоњења након потврђивања оптужнице

2. Krivična dela visokog stepena pretnje za pranje novca

Predikatna krivična dela koja se svrstavaju u red visokog stepena pretnji za pranje novca su: poreska krivična dela, zloupotreba položaja odgovornog lica, zloupotreba službenog položaja i neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga.

2.1. Poreska krivična dela

Poreska krivična dela (poreska utaja iz člana 229 KZ, krivično delo neuplaćivanje poreza po odbitku iz člana 229a KZ, neosnovano iskazivanje iznosa za povraćaj poreza i poreski kredit iz člana 173a i nedozvoljeni promet akciznih proizvoda iz člana 176 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji), po visini ukupnog oštećenja za budžet Republike Srbije – iznosu izbegnutog poreza, kao i po broju prijavljenih i procesuiranih lica predstavljaju krivična dela sa visokim stepenom pretnje sa aspekta pranja novca.

Statistički podaci Poreske uprave pokazuju da ukupno oštećenje budžeta uzrokovano izvršenjem ovih krivičnih dela za period od 2013. do 2017. godine iznosi 55.481.901.670,11 din. (462.349.180,58 evra²), podneto je 7.525 krivičnih prijava i prijavljeno 8.841 krivično delo, uz uočeni trend rasta. Otkriveno je ukupno 4.838 učinilaca. Istraga je pokrenuta protiv 1.341 lica, optužnica podignuta protiv 3.481 lica, dok je pravosnažno osuđeno 1.942 lica. Uočeno je da se ovo delo vrši i od strane organizovanih kriminalnih grupa. Podaci Direkcije za upravljanje oduzetom imovinom ukazuju da je upostupcima vođenim za krivično delo poreska utaja privremeno zaplenjena imovina u vrednosti od 1.898.907,66 evra, dok vrednost trajno oduzete imovine iznosi 737.855 evra.

Na osnovu prikupljenih podataka u vezi sa poreskim krivičnim delima kao predikatnim delima pranju novca zaključeno je da se u periodu od 2013. do 2017. godine pojavljuje samo krivično delo poreska utaja iz člana 229 KZ, za koje je protiv 36 lica pokrenuta istraga, protiv 9 lica podignuta optužnica, a pravosnažno su osuđena 2 lica. Razmatrajući predmete pranja novca kod kojih je krivično delo poreska utaja bilo predikatno sa aspekta imovinske koristi, na osnovu uvida u konkretne predmete utvrđeno je da ukupan iznos otkrivene imovinske koristi iznosi 1.816.366,00 evra, kao i da je izrečena mera zabrane raspolaganja imovinom proisteklom iz krivičnog dela u ukupnom iznosu od 594.894,00 evra.

Obim stvarne pretnje od poreskih krivičnih dela može se ustanoviti ukoliko se uključi i procena obima „sive ekonomije“ u zemlji. Značajan deo poslovanja i dalje se obavlja gotovinski, u cilju izbegavanja poreza. Iz istog razloga poreski obveznici često iskazuju u svojoj poslovnoj dokumentaciji fiktivna poslovanja preko tzv. „fantom i peračkih firmi“. Upravo je ovakvo poslovanje, sa aspekta tipologije pranja novca, najčešće korišćeno kada su u pitanju poreska krivična dela kao predikatna.

2.2. Zloupotreba položaja odgovornog lica

²За израду Националне процене ризика од прање новца и финансирања тероризма за обрачун евро/динар коришћен је однос 1 евро/120 динара

Broj prijavljenih izvršilaca ovog krivičnog dela, kao i broj procesuiranih i osuđenih lica ima tendenciju rasta, pri čemu je ovo krivično delo najčešće vršeno kao predikatno krivično delo. Samo je u 2017. godini prijavljeno dvostruko više lica nego u 2016. godini. Veliki broj izvršilaca ovog krivičnog dela kao predikatnog, znatan iznos zamrznutih sredstava koja predstavljaju prihod ostvaren izvršenjem dela, oduzeta imovinska korist u iznosu od 10.617,88 evra, privremeno oduzeta imovina proistekla iz krivičnog dela u iznosu od 10.648.581,39 evra ukazuju na visok stepen pretnje.

Postupci su pokrenuti protiv 297 lica zbog izvršenja ovog krivičnog dela kao predikatnogpranju novca, što je 66,9% svih procesuiranih lica za pranje novca. Posebna težina krivičnog dela iz člana 234 KZ sa aspekta pretnje od pranja novca proizilazi iz podatka da su za to krivično delo pokrenutipostupci protiv 80 lica kao pripadnika 16 organizovanih kriminalnih grupa.Ukupan iznos otkrivene imovinske koristi u predmetima pranja novca gde je ovo delo predikatno iznosio je 46.795.340,28evra,iznos privremeno oduzetih predmeta po potvrdi o oduzimanju predmeta je 48.700,00 evra, ukupan iznos po izrečenim privremenim merama obezbeđanja oduzimanja imovinske koristi 49.821,00 evra, ukupan iznos po meri zabrane raspolaganja 4.520.584,00 evra, a ukupan iznos privremeno oduzete imovine 3.303.300 evra, dok je ukupan iznos oduzete imovinske koristi 6.556.210,33 evra.

U svim pokrenutim krivičnim postupcima prijavljenim licima je stavljeno na teret da su izvršila kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela predviđen u stavu 3., odnosno da su pribavili protivpravnu imovinsku korist u iznosu većem od 1.500.000,00 dinara.

2.3. Krivično delo zloupotreba službenog položaja iz člana 359 KZ

Prema broju prijavljenih lica krivično delo zloupotreba službenog položaja predstavlja najučestalije krivično delo u vezi sa korupcijom. U periodu od 2013. do 2017. godine prijavljeno je 7.409lica, istrage su pokrenute protiv 1.533 lica, optužnice podignute protiv 3.127 lica a pravosnažno je osuđeno 1.095 lica. Statistički posmatrano, broj otkrivenih lica je u 2017. povećan za 43,9% u odnosu na 2013. godinu, ali je broj optuženih za isti period smanjen za 116,27%³.

Po podacima Direkcije za upravljanje oduzetom imovinom, ukupan iznos oduzete imovinske koristi je 7.466,67 evra, privremeno je oduzeta imovina u iznosu od 2.913,801,55 evra, dok je trajno oduzeta imovina proistekla iz krivičnog dela u iznosu od 80.000 evra. Za krivično delozloupotreba službenog položaja i pranje novca pokrenuti su jedinstveni postupci protiv 4 lica.

Posebnu pretnju predstavljaju izvršioци ovih krivičnih dela koji deluju kao pripadniciorganizovanih kriminalnih grupa ili su pod njihovim uticajem, rade za njih ili štite njihove interese. Prema podacima Tužilaštva za organizovani kriminal u navedenom periodu prijavljena su 32 lica zbog krivičnog dela zlupotreba službenog položaja izvršenog od strane organizovane kriminalne grupe. Istraga je pokrenuta protiv

³Велики број кривичних поступака због извршења кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица из чл.234 КЗ, као предикатног кривичног дела, последица је околности да је од 15.04.2013. године Законом о изменама и допунама Кривичног законика ово кривично дело унето у Кривични законик, али је задржало континуитет са кривичним делом злоупотреба службеног положаја из чл. 359 КЗ у случају када се као извршилац јавља одговорно лице, а што је раније било предвиђено ставом 4 члана 359 КЗ, па је у започетим предметима извршена преквалификација кривичног дела.

29 lica, a optuženo je 6 lica. Ukupna otkrivena imovinska korist u ovim predmetima iznosi 67.878.180,00 evra.

Razmatranjem podataka samo iz predmeta Tužilaštva za organizovani kriminal, kod kojih je zakonski limit u slučajevima tzv. „teške korupcije“ pribavljena imovinska korist u iznosu od preko 200 miliona dinara (oko 1,7 miliona evra), na osnovu broja procesuiranih lica kojih je 82 u periodu od 2013. godine do 2017. godine, jasno se vidi da je moguća procenjena imovinska korist koja se ostvaruje ovim krivičnim delom, izuzetno visoka i da je za ovaj broj lica procenjena u iznosu od oko 136,67 miliona evra.

Dodatni faktor pretnji od pranja novca treba videti u činjenici da su izvršiocima ovog predikatnog krivičnog dela lica koja su zbog društvenog položaja vidljiva javnosti i koja su u obavezi i da podnose izveštaje o imovini i prihodima Agenciji za borbu protiv korupcije⁴. Zato se za njih vezuje pojačana pretnja od pranja novca preko trećih lica – članova porodice i drugih povezanih lica koji se koriste za prikrivanje porekla nezakonitih sredstava. Prikrivenost ovog krivičnog dela, činjenica da se vrši u sinergiji lica koja imaju moć i lica koja imaju novac, te da ga je jako teško otkriti, ukazuju da je njegova podložnost za pranje novca velika.

2.4. Krivično delo neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 246 KZ

Trgovina narkoticima predstavlja jedan od najčešćih izvora „prljavog“ novca. Velike količine opojnih droga koje se nude na tržištu narkotika omogućavaju narko-dilerima sticanje značajne imovinske koristi koju ostvaruju prodajom droge, a potom na razne načine integrišu u legalne tokove. Stoga krivično delo neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 246 KZ i dalje predstavlja visok stepen pretnje za pranje novca, kako zbog broja prijavljenih i procesuiranih lica, tako i zbog visine imovinske koristi pribavljene izvršenjem navedenog dela.

Za ovo krivično delo u periodu od 2013. do 2017. godine istraga je pokrenuta protiv 5.313 lica, optuženo je 6.215 lica, a osuđeno 5.397 lica.

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, broj realizovanih zaplena u periodu od 2013. do 2017. godine je bio 36.608, zaplenjena je količina od ukupno 16.609.087,25 gr narkotika čija je ukupna procenjena nabavna vrednost 25.717.383 evra, a prodajna ulična vrednost 168.237.760 evra. To potvrđuje zaključak da se izvršenjem ovog krivičnog dela generiše velika imovinska korist, koja se radi prikrivanja porekla, mora integrisati u legalne tokove.

Tabela 1. Ulična vrednost narkotika – zaplenjena količina i vrednost, prema podacima MUP RS⁵

God.	Heroin (gram)	Marihuana (gram)	Kokain (gram)	Hašiš (gram)	Ekstazi (kom)	LSD (kom)	Amfetamin (gram)	Ukupno (EUR)
2013	56560 1.131.200 €	3043161 30.431.610 €	71381 5.353.575 €	837 8.370 €	50052 500.520 €	5 75 €	22292 445.840 €	37.871.190

⁴Према Регистру функционера Агенције за борбу против корупције активних јавних функционера је у тренутку писања ове процене било 30.973. (<http://www.acas.rs/acasPublic/funkcionerSearch.htm>)

⁵Улична вредност наркотика (по граму) - хероин 20 евра, маријуана 10 евра, кокаин 50-100 евра (узета вредност од 75 евра), хашиш 10 евра, екстази 10 евра, ЛСД 15 евра и амфетамин 20 евра – на основу *Процена претње од тешког и организованог криминала (SOCTA), 2015.*

2014	193054 3.861.080 €	2786229 27.862.290 €	4107 308.025 €	6271 62.710 €	81722 817.220 €	52 780 €	22851 457.020 €	33.369.125
2015	69798 1.395.960 €	1323593 13.235.930 €	18442 1.383.150 €	10640 106.400 €	233500 2.335.000 €	97 1.455 €	25522 510.440 €	17.572.375
2016	69154 1.383.080 €	3498598 34.985.980 €	18332 1.374.900 €	6530 65.300 €	39564 395.640 €	255 3.825 €	23932 478.640 €	37.304.285
2017	16972 339.440 €	3858408 38.584.080 €	12799 959.925 €	3895 38.950 €	138252 1.382.520 €	46 690 €	57731 115.462 €	42.120.785
Uk.	8.110.760 €	145.099.890€	9.379.575 €	281.730 €	5.430.900 €	6.825 €	3.046.560 €	168.237.760

Na osnovu analize procesuiranih predmeta za pranje novca proizilazi da je krivično delo neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, jedno od čestih predikatnih krivičnih dela. Od 38 procesuiranih lica za ovo krivično delo kao predikatno, 32 lica (što čini preko 84%) su organizatori i pripadnici organizovanih kriminalnih grupa koje su novac stekli izvršenjem predikatnih krivičnih dela van teritorije Republike Srbije, ali se postupci protiv njih i za predikatno krivično delo vode u Republici Srbiji.

Razmatrajući predmete pranja novca kod kojih je krivično delo iz člana 246 KZ bilo predikatno sa aspekta imovinske koristi, na osnovu uvida u konkretne predmete utvrđeno je da je ukupan otkriveni iznos imovinske koristi iznosio je 2.515.072,80 evra, ukupna vrednost privremeno oduzetih predmeta po potvrdi o oduzimanju predmeta iznosila je 204.063 evra, ukupan iznos po izrečenim privremenim merama obezbeđanja oduzimanja imovinske koristi 1.292.801 evra i ukupan iznos za koji je izrečena mera zabrane raspolaganja 168.880 evra.

2.5. Krivična dela izvršena od strane organizovanih kriminalnih grupa

U periodu od 2013. do 2017. godine 24,61%, od ukupnog broja procesuiranih lica zbog izvršenja predikatnih i krivičnog dela pranje novca bili su **pripadnici organizovanih kriminalnih grupa**. Shodno podacima Tužilaštva za organizovani kriminal, 749 lica prijavljeno je zbog izvršenja krivičnog dela udruživanje radi vršenja krivičnog dela iz člana 346 KZ, protiv 584 lica je pokrenuta istraga, a 381 lice je optuženo. Imajući u vidu brojnost radnji koje se preduzimaju u okviru organizovanih kriminalnih grupa, težinu krivičnih dela koja vrše, uključujući i krivična dela procenjena visokim stepenom pretnje od pranja novca, kao i visinu protivpravne imovinske koristi koju organizovane kriminalne grupe pribavljaju, smatramo da krivična dela organizovanog kriminala predstavljaju krivična dela visokog stepena pretnje za pranje novca.

3. Krivična dela srednjeg stepena pretnje

Predikatna krivična dela srednjeg stepena pretnje za pranje novca sunedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi, teška krađa, razbojništvo, prevara, iznuda, nedozvoljena trgovina, krivična dela u vezi sa korupcijom (primanje mita, davanje mita i trgovina uticajem). Ova krivična dela se dominantno vrše radi pribavljanja imovinske koristi.

3.1. Krivično delo Nedoizvoljeni prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi iz člana 350 KZ

Veliki porast izvršilaca ovog krivičnog dela posledica je eskalacije migrantske krize, koja je za posledicu imala tranzit velikog broja migranata kroz Srbiju.

Sa aspekta učestalosti krivičnog dela iz člana 350 KZ, u periodu od 2013. do 2017. otkriveno je 1.634 izvršilaca ovog krivičnog dela uz tendenciju povećanja, istraga je pokrenuta protiv 1.424 lica, optuženo je 1.594 lica i osuđeno je 1.489 lica. Pored toga, uočeno je da su u vršenje ovog krivičnog dela vrlo često uključene organizovane kriminalne grupe, u periodu od 2013. do 2017. godine prijavljeno je 188 pripadnika organizovanih kriminalnih grupa⁶.

Mogućnost pribavljanja velike imovinske koristi izvršenjem ovog krivičnog dela, koja nije visoka po jednom prokrijumčarenom migrantu, ali zbog njihovog velikog broja ipak donosi značajnu zaradu. Svrstava ovo krivično delo u srednji stepen pretnje za pranje novca. Naime, na osnovu podataka Direkcije za upravljanje oduzetom imovinom, od 602 izvršioaca oduzeti predmeti krivičnog dela, oduzeta je imovinska korist u iznosu od 240.243,33 evra, privremeno je oduzeta imovina u vrednosti od 105.149 evra i trajno oduzeta imovina u vrednosti od 93.546 evra.

3.2. Krivična dela protiv službene dužnosti

Krivična dela protiv službene dužnosti koja mogu predstavljati pretnju srednjeg stepena za pranje novca u Srbiji su: prevara u službi iz člana 363 KZ, trgovina uticajem iz člana 366 KZ i primanje mita iz člana 367 KZ.

Zbog krivičnog dela prevara u službi iz člana 363 KZ, u periodu od 2013. do 2017. godine, pokrenute su istrage protiv 34 lica, podignute optužnice protiv 52 lica, a pravosnažno je osuđeno 17 lica. U odnosu na 3 lica je nakon sprovedene istrage i podignute optužnice doneta i pravosnažna osuđujuća presuda i za pranje novca. Otkrivena imovinska korist u krivičnim postupcima koji su vođeni zbog krivičnih dela prevara u službi i pranje novca iznosila je 31.467 evra. Ukupan iznos pravosnažno oduzete imovinske koristi je 10.800 evra.

U toku 2017. godine protiv 1 lica je pokrenut postupak zbog krivičnog dela trgovina uticajem iz člana 366 KZ uz pranje novca. U toku iste godine krivični postupak okončan je osuđujućom presudom. Od osuđenog je oduzeta imovinska korist stečena krivičnim delom u iznosu od 50.000 evra.

Krivično delo primanje mita iz člana 367 KZ bilo predmet istrage u petogodišnjem periodu protiv 403 lica. Optužnice su podignute protiv 392 lica, a pravosnažne osuđujuće presude donete protiv 215 lica. Pravosnažno je oduzeta imovinska korist stečena izvršenjem krivičnog dela u iznosu od 7.260,30 evra.

Imajući u vidu da su krivična dela protiv službene dužnosti tradicionalna krivična dela u vezi sa korupcijom kojima se ugrožava zakonito i pravilno vršenje službe i da se istim pribavlja neosnovana i nezakonita imovinska korist koja kod funkcionera zbog obaveze

⁶Ради ефикаснијег процесуирања кривичног дела Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, надлежни органи Републике Србије формирали су Сталну ударну групу у септембру 2016. године која је до сада је открила припаднике девет организованих криминалних група. Резултат рада групе је оптужење 96 лица, закључено је 78 споразума о признању кривичног дела и донето исто толико правоснажних пресуда.

prijavljivanja imovine i prihoda stvara dodatnu potrebu za prikrivanjem, te da su izvršioци službena lica koja su dužna da u vršenju svojih ovlašćenja postupaju zakonito i u skladu sa ciljevima i interesima službe, smatramo da navedena krivična dela protiv službene dužnosti su krivična dela srednjeg stepena pretnje za pranje novca.⁷

Pri razmatranju nabrojanih krivičnih dela sa aspekta procene pretnje od pranja novca posebno je cenjen Globalni indeks percepcije korupcije *Transparency International*⁸ objavljen 2018. godine po kom se Srbija nalazi na 77. mestu. U saopštenju ove organizacije se navodi da suštinski nema bitnijih promena u rangiranju Srbije još od 2008. godine, a za posmatrani period beleži se blagi napredak 2013. godine, dok se u periodu od 2014. do 2017. godine beleže blage fluktuacije u percepciji korupcije, što je pokazatelj da nema suštinskih promena.

3.3. Krivična dela protiv imovine

Ova krivična dela se dominantno vrše sa jasnim lukrativnim motivima, radi pribavljanja imovinske koristi, koja je bila predmet pranja, radi čega su pokretani i vođeni postupci za krivično delo pranje novca. Ova krivična dela se neretko vrše i u okviru organizovanih kriminalnih grupa, pa imajući u vidu i podatke o procenjenoj najmanjoj mogućoj imovinskoj koristi, koja se ostvaruje najtežim oblicima ovih krivičnih dela, jasno je da poseduju potencijal pretnje od pranja novca. Naime, najmanja procenjena imovinska korist koja se ostvaruje ovim krivičnim delima, na osnovu podataka o procesuiranim licima u periodu od 2013. do 2017. godine, kreće se u rasponu od 5.700.000,00 evra (razbojništvo) do preko 94.000.000,00 evra (teška krađa).

4. Krivična dela niskog stepena pretnje

Ostala krivična dela mogu se svrstati u krivična dela niskog stepena pretnje od pranja novca.

5. Rastuće pretnje

Rastuću pretnju u pogledu pranja novca predstavljaju krivična dela visoko-tehnološkog kriminala, a posebno poslovna prevara elektronskom poštom (BEC – Business E-mail Compromise) jer su usmerena najčešće na privredna društva sa značajnijim finansijskim sredstvima, njihovim izvršenjem pribavlja se imovinska korist u visokim iznosima.

⁷ Posebno je cenjena okolnost da je Tужилаштво за организовани криминал у анализираном периоду процесуирало државне функционере највишег ранга за кривична дела у вези са корупцијом. Покренути су или се воде кривични поступци против четири бивша министра, три помоћника министра, помоћника Генералног секретара Владе Републике Србије, директора Агенције за приватизацију и више функционера у тој Агенцији, три бивша директора и заменика директора у Агенцији за страна улагања и промоцију извоза (СИЕПА), директора Акцијског фонда, директора Инспектората за рад у Министарству рада, запошљавања и социјалне политике, председника и секретара Координационог центра за Косово и Метохију, директора предузећа у којима је држава власник или сувласник капитала, судије вишег суда, судије прекршајног суда, председника вишег суда, председника основног суда, заменика основног јавног тужиоца, председника привредног суда и других.

⁸ <http://www.transparentnost.org.rs/>

Tokovi novca teško se prate, naročito ako se konvertuju u kripto valute, a otežano je njihovo procesuiranje jer iz dosadašnje prakse Posebnog tužilaštva za visokotehnološki kriminal Srbije, proizilazi da je više od 95% ovih krivičnih dela učinjeno od strane nepoznatog izvršioca krivičnog dela koji je delovao iz inostranstva, na štetu domaćeg preduzeća, dok je transfer novca bio upućen na bankovni račun treće zemlje, koja ne predstavlja ni zemlju potencijalnog izvršenja a ni Republiku Srbiju.

6. Analiza oduzete imovinske koristi

Imovinska korist iz krivičnog dela na osnovu zakona Republike Srbije oduzima se na osnovu odredaba Krivičnog zakonika (kroz primenu instituta oduzimanja imovinske koristi na osnovu člana 91 i 92 KZ, mere bezbednosti oduzimanja predmeta na osnovu člana 87 KZ) i Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (trajno oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela).

Na osnovu podataka prikupljenih uvidom u predmete koji se vode za predikatna krivična dela i pranje novca utvrđen je ukupan iznos otkrivene imovinske koristi od 57.087.732,41 evra, što je u tabeli ispod prikazano po pojedinačnim predikatnim krivičnim delima.

Tabela 2: Iznosi otkrivene imovinske koristi po predikatanim krivičnim delima u predmetima pranja novca, izvor: Uvid u predmete javnih tužilaštava

Krivično delo	Otkrivena imovinska korist	Krivično delo	Otkrivena imovinska korist
234 KZ	€46.795.340,28	243 KZ	€250.880,00
bez predikatnog kr.dela	€3.135.180,33	214 KZ	€225.000,00
246 KZ	€2.515.072,80	352 KZ	€210.000,00
229 KZ, 173a i 176 ZPPPA	€1.816.366,00	359 KZ	€117.209,00
208 KZ	€946.088,00	366 KZ	€90.000,00
237 KZ	€583.292,00	217 KZ	€72.000,00
204 KZ	€299.837,00	363 KZ	€31.467,00

Na osnovu analiziranih predmeta u krivičnim postupcima koji se vode za predikatno i krivično delo pranja novca utvrđeno je da je kroz pravnosnažne osuđujuće presude uz krivičnu sankciju izricana i mera bezbednosti oduzimanja predmeta, a oduzimana je i imovinska korist stečena krivičnim delom. Primenom ova dva instituta oduzet je iznos od 10.010.061,96 evra, kao i jedna porodična stambena zgrada, stan, zemljište površine 4a92m², 10 automobila, kamion, dve cisterne, 289 poker aparata, 9 ruleta, 88 televizora, 23 kućišta za desktop računare, 19 monitora, 20 štampača, 2 laptopa, 17 mobilnih telefonai preko 2.700 autodelova, čija procenjena tržišna vrednost u trenutku pisanja ove analize nije utvrđena.

Pored toga, primenom odredaba Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela u postupku trajnog oduzimanja imovine oduzet je iznos od 2.293,46 evra i 5 luksuznih automobila.

Najveći iznos imovine oduzet je u krivičnim postupcima koji se vode protiv izvršilaca predikatnog krivičnog dela zloupotreba položaja odgovornog lica iz člana 234 KZ u kojima je oduzeta imovinska korist na osnovu člana 91 KZ u iznosu od 6.556.210,33 evra, što predstavlja 14% od ukupno otkrivenog iznosa imovinske koristi stečene izvršenjem ovog dela. Potom slede postupci protiv izvršilaca krivičnog dela pranje novca bez predikatnog krivičnog dela u kojima je oduzeta imovina u ukupnom iznosu od 2.905.890,63 evra, što predstavlja 92,68% od ukupne imovinske koristi koja je otkrivena u krivičnim postupcima vođenim zbog pranja novca bez jasno definisanog predikatnog krivičnog dela.

7. „Sive i tamne brojke“ – značaj za ocenu pretnji

Kod krivičnih dela protiv imovine, tzv. „siva brojka“ je donekle određiva i u posmatranom periodu kreće se na nivou od 46,49% do 52,09%, dok je za krivična dela protiv privrede i u vezi sa korupcijom karakteristično njeno odsustvo, pa je samim tim i procena „tamne brojke“ gotovo nemoguća, i najčešće se opisuje kao „veoma visoka“, „ogromna“, „izuzetno velika“ „ne više od“ i/ili „ne manje od“. Prema, iskustvu radne grupe, upravo iz razloga prikrivenosti i tzv. faktičkog imuniteta učinioca ovih delasvakako je velika i na nivou visine „sive brojke“ kod imovinskih krivičnih dela. Pranje novca, je globalni problem a jedan od glavnih indikatora njegove veličine, su procene Svetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda po kojima se obim opranog novca

u svetu kreće između 2% i 5% BDP.⁹ U odnosu na ocene obima pranja novca u Republici Srbiji ovakve pokazatelje smatramo prihvatljivim, sa ocenom da nema većih odstupanja u odnosu na globalni aspekt.¹⁰

8. Pregled porekla opranog novca (jurisdikcije)

Kada je u pitanju poreklo opranih prihoda, obradom i analizom podataka iz krivičnih predmeta za period od 2013. do 2017. godine utvrđeno je da je najveći broj predikatnih krivičnih dela izvršen u domaćoj jurisdikciji, zbog čega je pretnja procenjena kao visoka. Broj procesuiranih lica zbog izvršenja predikatnih krivičnih dela i u domaćoj i u stranim jurisdikcijama u vezi sa pranjem novca ukazuje na nešto manju pretnju od ovih predikatnih krivičnih dela, dok se predikatna krivična dela izvršenih u stranim jurisdikcijama nešto ređe pojavljuju u analiziranim predmetima koji se vode zbog krivičnog dela pranje novca.

9. Analiza i pregled procesuiranih predmeta pranja novca po sektorima ulaganja

Sektor koji su najizloženiji pretnji od pranja novca su sektor nekretnina, sektor organizovanja igara na sreću i bankarski sektor, a slede ih sektor menjača, kazina i računovođa.

Sektor	Stepen pretnji
Nekretnine	Visok
Igre na sreću	Visok
Banke	Visok
Menjači	Srednje visok
Kazina	Srednje visok
Računovođe	Srednje visok
Advokati	Srednji
Platne institucije	Srednji
Tržište kapitala	Srednje nizak
Revizori	Srednje nizak
Lizing	Srednje nizak
Notari	Nizak
Factoring	Nizak
Osiguravajuća društva	Nizak
Penzijski fondovi	Nizak

⁹ (<https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html>)

¹⁰ Детаљнија разматрања и анализа са прегледом података о познатим и непознатим учиниоцима односно откривеним и неоткривеним кривичним делима, а у вези процене „сиве и тамне бројке“ дата је у анексу 7.

Trend plasiranja „prljavog“ novca u **nekretnine** se najčešće odvija kroz investiranje u izgradnju stambeno-poslovnih objekata i u kupovinu nepokretnosti. Pretnja od pranja novca kroz sektor nekretnina naročito je izražena kod fizičkih lica –investitora u izgradnju nekretnina, koji te nepokretnosti potom prodaju i na taj način, prikrivaju nezakonito poreklo uloženi sredstava.

Sektor igara na sreću je izložen visokom stepenu pretnje od pranja novca uzimajući u obzir podatke o pokrenutim krivičnim postupcima zbog krivičnog dela neovlašćeno organizovanje igara na sreću kao predikatnog uz pranje novca, odnosno krivične postupke koji uključuju zaposlene u ovom sektoru, činjenicu da se u okviru ovog sektora vrši obrt velikih količina novca i to skoro isključivo u gotovini te da je vrednost tržišta igara na sreću u Srbiji procenjena na 355.000.000 evra.

Bankarski sektor je i dalje jedan od najizloženijih pretnji od pranja novca, kako zbog svoje veličine i važnosti u okviru finansijskog tržišta, tako i zbog brojnosti, usluga i proizvoda koje pruža. Upravo iz tih razloga najveći „pritisak“ „prljavih prihoda“ usmeren je ka njemu jer ima više proizvoda koji mogu biti iskorišćeni za „uvođenje“ nezakonitih prihoda u legalne tokove, što i jeste suština krivičnog dela pranje novca. U pogledu izloženosti bankarskog sektora pretnji od pranja novca, situacija u Republici Srbiji je gotovo identična kao i u većini drugih zemalja koje su objavile svoje Nacionalne procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

Srednje visok nivo pretnje od pranja novca prisutan je **kod menjačnica** zbog toga jer se u Srbiji još uvek veliki obim plaćanja obavlja u gotovini a to ima za posledicu česte konverzije efektivnog stranog novca u dinar i obrnuto. Takođe se i u prometu nepokretnosti često vrši plaćanje u gotovini u stranoj valuti. Zaključak o stepenu pretnje je izveden i na osnovu podataka iz do sada pokrenutih krivičnih postupaka.

Kazina su izložena srednje visokom stepenu pretnje od pranja novca jer predstavljaju aktivan „keš“ sektor u kome se i uplate igrača i isplate dobitaka obavljaju skoro isključivo u gotovini. Takođe, postoji mogućnost razmene čipova između igrača a kazina su posebno atraktivna osobama koje su bliske ili pripadaju kriminalnom miljeu.

Sektor računovođa je takođe izložen srednje visokoj pretnji od pranja novca. Privredna društva koja su bila uključena u pranje novca koristila su usluge računovodstvenih agencija kako bi radnjama izvršenja krivičnog dela dali privid legalnih poslovnih aktivnosti. To je naročito izraženo u slučajevima pranja novca kod kojih su predmet pranja bili prihodi iz poreskih krivičnih dela.

10. Analiza oblika organizovanja privrednih subjekata uključenih u pranje novca

Na osnovu izvršenih analiza, oblika organizovanja privrednih društava sa stanovišta pretnji od pranja novca, po kriterijumima veličine obima u strukturi registrovanih privrednih subjekata i broja predmeta pranja novca gde su u proces pranja novca uključena privredna društva – društva sa ograničenom odgovornošću su ocenjena ocenom visokog stepena pretnje, preduzetnici ocenom srednje visokog stepena, akcionarska društva ocenom srednjeg stepena i ostali oblici (komanditna društva i ortačka društva) ocenom niskog stepena. Međuovim privrednim društvima nije bilo trustova (trust) kao osnivača, koji su i prema podacima obveznika (banaka) zastupljeni sa manje od 5% u osnivačkoj strukturi klijenata.

11. Analiza i pregled načina pranja novca

Na teritoriji Republike Srbije prljav novac se najčešće „pere“ transferisanjem novca za čije su pokriće fiktivni pravni poslovi između pravnih lica koja su otvorena namenski da bi se koristila za vršenje ovakvih transakcija odnosno pranje novca, kroz kupovinu nepokretnosti i motornih vozila, ulaganje u kupovinu, izgradnju i adaptaciju građevinskih objekata – građevinska industrija, kupovinu pravnih lica, hartija od vrednosti.

Ono što se može izdvojiti kao karakteristično za Republiku Srbiju u odnosu na zemlje Zapadne Evrope, jeste ulaganje „prljavog“ novca u privatizaciju nekadašnjih društvenih preduzeća, kojaneretko predstavlja samopočetnutačkupanjanovca. Nakon prelaska ovakvog preduzeća u vlasništvo ili pod kontrolu, kriminalaca, nelegalni novac se pere kroz njihovu delatnost, obično kroz pozajmice sada novih vlasnika-osnivača ili druge oblike zajmova radi održavanja privida poslovanja u okvirima registrovane delatnosti. Na kraju, novac je obično „oprano“ ili prodajom tih pravnih lica ili podizanjem kredita gde se kao sredstvo obezbeđenja daje imovina tog pravnog lica ili iz dobiti tog pravnog lica koja je relaksirana za troškove koji su pokriveni prljavim novcem.

U poslednje vreme uočen je pojavni oblik pranja novca koji se vrši preko velikog broja pravnih lica od kojih je većina i otvorena posebno za ovu namenu. U ovim slučajevima bez stvarnog poslovnog odnosa, sačinjava se poslovna dokumentacija neistinite i lažne dokumentacije izvrši transferisanje novca, preko raznih lica novac se podiže u zemlji i inostranstvu i u umanjenom iznosu za procenat usluge, vraća uplatiocima u gotovom.

12. Tipologije pranja novca

Na osnovu podataka iz krivičnih postupaka vođenih zbog predikatnog i krivičnog dela pranje novca, utvrđeno je da je 55,3% okrivljenih gonjeno zbog **samopranja**, dok je 44,7% okrivljenih gonjeno zbog **pranja novca za drugoga**.

Analiziranjem 75 predmeta¹¹ koji se odnose na krivične postupke vođene zbog predikatnog i krivičnog dela pranje novca, utvrđeno je da je ukupno 324 lica procesuirano zbog samopranja, dok je 262 lica procesuirano zbog pranja novca za drugoga.¹²

Posebno je interesantan predmet Tužilaštva za organizovani kriminal u kom je postojala tzv. profesionalna praonica, odnosno pranje novca je vršeno od strane organizovane kriminalne grupe čiji organizatori su osmislili plan da izvrše prenos i konverziju imovine sa znanjem da ona potiče od izvršenja krivičnog dela, u nameri da prikriju i lažno prikažu poreklo imovine.

Privredna društva sa teritorije Republike Srbije koja legalno posluju, vršila su uplate novčanih sredstava u dogovorenom iznosu sa pripadnicima organizovane kriminalne grupe na račune privrednih društava koja su bila pod kontrolom organizovane kriminalne grupe, na osnovu neistinite dokumentacije, fiktivnih faktura o navodnom prometu dobara i usluga, koji zapravo nije ni izvršen. Ovako uplaćena novčana sredstva su organizatori konvertovali iz dinarskih u devizna sredstva, a zatim sačinjavali novu neistinitu dokumentaciju, o navodno pruženim uslugama od strane privrednog društva iz Velike Britanije, a potom je novac transferisan na nerizedentne račune ovog privrednog društva otvorene u Makedoniji. Pripadnici organizovane kriminalne grupe su novac sa ovog računa, zajedno sa više fizičkih lica sukcesivno podizali i prenosili u Republiku Srbiju u iznosima manjim od 10.000,00 evra, potom predavali organizatoru, uz zadržavanje dogovorene provizije, dok bi ostatak novca bio vraćan uplatiocima.

13. Prekogranične pretnje

Prilikom procene prekograničnih pretnji od pranja novca, analizirane su 152 zemlje. Na osnovu izvršenih analiza, 8 zemalja ocenjeno je visokim stepenom pretnje od pranja novca, 7 zemalja je ušlo u kategoriju srednjeg stepena pretnje, dok je u kategoriju niskog stepena pretnje od pranja novca svrstano 12 zemalja.

¹¹Предмет против окр. Д.Ш. и др. подразумева низ комплексних модалитета прања новца и предмет је посебне студије случаја.

¹²Потребно је нагласити да је било више случајева у којима је једно лице вршило и самопрање и прање за другог, што је урачунато у обе категорије.

PROCENA RANJIVOSTI SISTEMA OD PRANJA NOVCA

Na bazi prikupljenih podataka i informacija, sagledanih u svetlu pretnji od pranja novca, sposobnost države da se odbrani od pranja novca (*national combating ability*) ocenjena je kao „srednja“.

Navedena sposobnost je analizirana kroz kvalitet strateškog okvira, sveobuhvatnost normativnog okvira, delotvornost sprovođenja zakona, kapacitete, resurse, nezavisnost i integritet ključnih učesnika u sistemu za prevenciju i represiju, efektivnost unutrašnje i međunarodne saradnje, kao i kroz nivo finansijskog integriteta, formalizacije ekonomije u državi i druge relevantne parametre.

Sveobuhvatna analiza pretnji od pranja novca predstavlja prvi korak u proceni rizika od pranja novca za državu. U svetlu rezultata dobijenih tom analizom, potrebno je sagledati i izvršiti procenu nacionalne ranjivosti, s obzirom na to da rizik, kao što je već istaknuto, predstavlja funkciju pretnji i ranjivosti. Tako, procena nacionalne ranjivosti od pranja novca predstavlja sledeći korak na putu ka nacionalnoj proceni rizika od pranja novca. Ukupna procena nacionalne ranjivosti zasniva se na procenisposobnosti države da se odbrani od pretnji i sektorske ranjivosti.

Na bazi prikupljenih kvalitativnih i kvantitativnih informacija, sposobnost države da se odbrani od *pretnji* ocenjena kao „srednja“. Kako na nacionalnu ranjivost utiče i *ranjivost pojedinih sektora* koji mogu biti zloupotrebjeni za pranje novca, analiza sektorske ranjivosti biće prikazana u delu nakon ovog.

1. Strateški okvir za borbu protiv pranja novca

Predmet analize je najpre bio kvalitet politike i strategije za sprečavanje pranja novca. U tom pogledu, zaključeno je da postoji sveobuhvatan strateški okvir zasnovan na proceni rizika, kao i da je nacionalni okvir u oblasti borbe protiv pranja novca značajno unapređen usvajanjem novog Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma u decembru 2017. godine. Sa druge strane, nepostojanje operativnog tela na državnom nivou zaduženog za koordinaciju aktivnosti učesnika u sistemu za borbu protiv pranja novca, predstavlja jedan od ključnih nedostataka na strateškom nivou. Stoga je formiranje ovakvog tela definisano kao prioritetna aktivnost. Kao drugi strateški nedostatak identifikovano je neažuriranje nacionalne procene rizika zato što ovaj nedostatak ima kaskadni efekat na mnoge druge činioce koji su od značaja za sposobnost države da se izbori sa pretnjama od pranja novca. Ažuriranje nacionalne procene rizika na trogodišnjem nivou, uz obaveznu analizu delotvornosti sistema koja se radi svake godine, predstavlja drugu prioritetnu meru koju je potrebno preduzeti u narednom periodu.

2. Normativni okvir – krivično delo pranje novca i oduzimanje imovine

Analiza definicije krivičnog dela pranja novca i sveobuhvatnosti zakonskog okvira za oduzimanje imovine nije pokazala da postoje značajni nedostaci koji bi uticali na ranjivost. Upravo je normativni okvir u prethodnom periodu značajno unapređen kroz izmene i dopune Krivičnog zakonika i Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela. Definicija pranja novca sadržana u odredbi čl. 245 Krivičnog zakonika zasniva se na pristupu da sva krivična dela mogu biti prediktna i inkriminiše „samopranje“ kao i „pranje za duga lica“. Pomenutim izmenama predviđeno je da imovina koja je predmet krivičnog dela pranja novca potiče od „kriminalne delatnosti“, umesto ranije važeće odredbe da ta imovina potiče od „krivičnog dela“, što je sveobuhvatniji opis o poreklu takve imovine kojim se ne zahteva navođenje detaljnih podataka o pojedinom predikatnom krivičnom delu kojim je imovina stečena, čime je olakšano krivično gonjenje i dokazivanje. Zakonom propisani raspon kazni se može smatrati srazmernim težini i društvenoj opasnosti ovog krivičnog dela. Sa druge strane, ne sme se prenebregnuti činjenica da su izrečene kazne bliže zakonskom minimumu, što dovodi u pitanje njihov odvraćajući efekat.

Zakonski okvir za oduzimanje imovine je sveobuhvatan i uključuje meru bezbednosti oduzimanja predmeta, oduzimanje imovinske koristi, kao i tzv. „prošireno oduzimanje imovine“. Zakon obezbeđuje organima postupka i preduzimanje hitnih mera u cilju sprečavanja prenosa ili uklanjanja imovine proistekle iz krivičnog dela bilo kroz zabranu raspolaganja ili privremeno oduzimanje predmeta, novca ili hartija od vrednosti od okrivljenog od kog je potrebno oduzeti imovinsku korist ili trećeg lica na koje je ova imovinska korist prenet. Iako zakonski okvir obezbeđuje pravni osnov za otkrivanje, utvrđivanje i oduzimanje imovine i prihoda proisteklih iz krivičnih dela, usled nedostatka proaktivnosti policije i pravosudnih organa deo otkrivenih prihoda/imovinske koristi su okrivljeni uspeli da prikriju u toku predistražnog ili krivičnog postupka. Analiza relevantnih predmeta je pokazala da je u praksi nedovoljno korišćena i mera privremenog obezbeđenja imovinske koristi iz Zakonika o krivičnom postupku. Stoga je neophodno raditi na edukaciji javnih tužilaca i sudija u cilju što efikasnije primene ovih instituta.

3. Kvalitet prikupljanja i obrade informacija Uprave za sprečavanje pranja novca

USPN poseduje operativnu nezavisnost i samostalnost u radu, a njene zakonom propisane nadležnosti su u skladu sa međunarodnim standardima. Politički i drugi pritisci na rad USPN nisu zabeleženi, kao ni slučajevi kršenja integriteta od strane njenih službenika. Napori se ulažu na jačanju kapaciteta kroz specijalizovane obuke svih službenika, ali nedostaci u pogledu dovoljnog broja zaposlenih, prostorne i tehničke opremljenosti su i dalje prisutni, te je potrebno raditi na otklanjanju ovih nedostataka.

Uprava prikuplja, analizira i prosleđuje informacije vezane za lica za koje postoji sumnja da se bave pranjem novca ili finansiranjem terorizma. U praksi, informacije Uprave su

obaveštajnog karaktera, ali zakonski ne ograničava korišćenje informacija Uprave kao dokaza pred sudom. Ceo proces analize, od prijema STR i CTR do finalnog internog izveštaja i dopisa drugom državnom organu, vodi se elektronski u Upravi. Iako je elektronski prijem, kao i razmena podataka na visokom nivou, određeni problemi koji se odnose uniformisanost podataka u elektronskim bazama zahtevaju unapređenje. Na taj način svakako će se i rad na strateškim analizama i izvođenju adekvatnih zaključaka unaprediti, a analize će se blagovremeno unaprediti i imaće značaj za celokupni sistem, a naročito kada se gleda rad obveznika i praćenje rezultata procene rizika.

Takođe, potrebno je nastaviti rad na omogućavanju pristupa USPN što većem broju baza podataka (trenutno je Upravi dostupno 20 baza podataka), ali i urediti praksu dostavljanja povratnih informacija Upravi.

4. Kapaciteti, resursi, integritet i nezavisnost organa za istraživanje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)

Analiza je pokazala da kapaciteti i resursi Službe za borbu protiv organizovanog kriminala i organizacione jedinice u njenom sastavu tj. Odeljenja za suzbijanje organizovanog finansijskog kriminala, kao i Jedinice za finansijske istrage treba da budu ojačani. Kako je pitanje vođenja paralelnih finansijskih istraga sa krivičnim istragama, jedno od najvažnijih pitanja za uspešnost postupka, procesuiranje i osudu učinilaca kao i oduzimanje imovine stečene krivičnim delom, potrebno je uključivanje Jedinice za finansijske istrage u što ranijoj fazi u krivičnu istragu. Naime, u skladu sa zakonskim odredbama, javni tužilac naredbom pokreće finansijsku istragu ako postoje osnovi sumnje da je znatna imovina proistekla iz krivičnog dela. U tom smislu, potrebno je raditi na unapređenju znanja i veština o proaktivnim finansijskim istragama, uz razvijanje instrukcija za operativna postupanja tokom finansijskih istraga jer bi to doprinelo efikasnosti u oduzimanju imovine.

5. Kapaciteti, resursi, integritet i nezavisnost organa za procesuiranje finansijskog kriminala (uključujući i oduzimanje imovine)

Navedeni podaci o procesuiranju učinilaca krivičnog dela pranja novca u periodu od 2013. godine do kraja 2017. godine, u kojem je pravosnažno osuđeno ukupno 81 lice, ukazuju na znatno povećanje efikasnosti javnih tužilaca u tom pogledu, u odnosu na period izrade prvobitne analize, tj. Nacionalne procene rizika iz 2013. godine, kada je od početka primene inkriminacije pranja novca do 2012. godine doneto ukupno 9 pravosnažnih presuda.

Većoj efikasnosti u procesuiranju treba da doprinese rad novoformiranih po-sebnih odeljenja za suzbijanje korupcije u skladu sa novim Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa za suzbijanje organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, čime je izvršena i specijalizacija i koncentracija tužilaca pošto će se procesuiranje pranja novca, kao i najznačajnijih krivičnih dela u oblasti finansijskog kriminala pored TOK-a, obavljati u pomenuta 4 Odeljenja Viših javnih tužilaštava.

Potencijalni nedostatak koji zahteva dužnu pažnju u narednom periodu je činjenica da je u ovom odeljenjima angažovan manji broj tužilaca od planiranog, kao i da su usled njihovog upućivanja smanjeni ljudski resursi u tužilaštvima opšte nadležnosti.

Radi unapređenja efikasnosti u ovoj oblasti, potrebno je dalje širenje umreženosti javnih tužilaštava sa drugim nadležnim državnim organima u pogledu pribavljanja i razmene podataka iz elektronskih baza tih organa.

6. Kapaciteti, resursi, nezavisnost i integritet organa za sudske procese (uključujući i oduzimanje imovine)

Rezultati analize kapaciteta i resursa za suđenje u postupcima za krivično delo pranja novca pokazuju trend smanjivanja broj sudija u tim postupcima. Sa druge strane, primena pomenutog Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa za suzbijanje organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, čija je primena počela 1. marta ove godine, treba da doprinese specijalizaciji organa nadležnih i za sudske procese, što u konačnom povećava efikasnost postupka za krivično dela pranja novca.

Povećanje broja presuda u odnosu na period pre 2013. godine, govori u prilog ne samo efikasnijem procesuiranju krivičnog dela pranja novca, već i senzitivisanju sudija u toj materiji što se ogleda u ojačavanju svesti o društvenoj opasnosti ovog krivičnog dela, kao i unapređenju znanja o različitim modalitetima pranja novca, ali je potrebno nastaviti sa edukacijom u tom pogledu.

7. Kvalitet graničnih i carinskih kontrolnih mehanizama

Analiza sa aspekta pretnji sistemu, kao i analiza o sposobnosti sistema da odgovori pretnjama, pokazala je da geografski tj. tranzitni položaj Republike Srbije i povezivanje zapadne Evrope sa zemljama jugoistočne Evrope i Bliskog istoka, čiji se državljani nalaze na privremenom radu u inostranstvu, ima za posledicu tranzit značajnih novčanih iznosa preko carinskog područja RS, te da su strani državljani u daleko većem broju slučajeva evidentirani za prijavu prenosa novca na ulasku u Republiku Srbiju, nego na izlasku. Usled nedovoljno razvijene svesti carinskih službenika o potencijalnoj opasnosti pranja novca koju nosi neprijavljivanje prekograničnog prenosa preko određenog iznosa, kao i nedovoljne koordinacije rada sa USPN i nadležnim javnim tužilaštvom, većina slučajeva se završava podnošenjem prekršajne prijave, te ostaje u zoni prekršaja. Ovi slučajevi ne mogu kasnije biti procesuirani kao krivična dela usled procesne zabrane *non bis in idem*.

Slabost sistema, uprkos sveobuhvatnom normativnom okviru, jeste i manjak koordinacije zbog formalnog načina razmene podataka između Uprave carina i Uprave za sprečavanje pranja novca. U vezi sa tim je kao prioritarna mera identifikovano potpisivanje sporazuma o saradnji između Uprave carina i Uprave za sprečavanje pranja novca koji će omogućiti bolje povezivanje i razmenu podataka, ali ipredvideti obuke carinskih službenika u prepoznavanju rizika od pranja.

8. Efektivnost unutrašnje saradnje

Iako je u prethodnom periodu unutrašnja saradnja u velikoj meri unapređena, čime je ispunjena i jedna od aktivnosti iz plana uz Nacionalnu procenu rizika iz 2013. godine, potrebno je raditi na unapređenju postojećih i zaključivanju novih sporazuma/protokola o saradnji, pre svega od strane USPN sa Upravom carina i Upravom granične policije.

Dalje, sa aspekta preventivnog delovanja potrebno je, kao što je već ranije naglašeno, u skladu sa odredbom čl. 70 ZOSPNFT formirati novo koordinačno telo radi efikasne koordinacije i saradnje organa nadležnih za sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Sa stanovišta represije, od efektivnosti unutrašnje saradnje će, u značajnoj meri, zavistiti uspešnost primene pomenutog novog organizacionog zakona.

9. Efektivnost međunarodne saradnje

Republika Srbija ima široku osnovu za pružanje međunarodne pravne pomoći, imajući u vidu da se ista odvija na osnovu bilateralnih ugovora, multilateralnih ugovora i domaćeg zakonodavstva.

Ministarstvo pravde Republike Srbije je centralni organ za prosleđivanje zamolnica, dok su organi nadležni za pružanje međunarodne pravne pomoći domaći sudovi i javna tužilaštva. Na osnovu analiziranih kvantitativnih podataka uočeno je da je međunarodna saradnja iz godine u godinu intenzivnija, kao i da srpski pravosudni organi u većoj meri posežu za međunarodnom pravnom pomoći. Isti trend su pokazali i podaci MUP, Poreske policije, Uprave za sprečavanje pranja novca.

Sa aspekta međunarodne saradnje, kao nedostatak je identifikovan izostanak međunarodne saradnje u skladu sa preporukom broj 40 FATF u onom delu gde ne postoje zaključeni sporazumi. Koraci za njegovo otklanjanje u smislu zaključivanja potrebnih sporazuma predstavljaju aktivnost visokog prioriteta.

10. Nivo finansijskog integriteta, efektivnost sprovođenja poreskih zakona i nivo formalizacije ekonomije

Analiza normativnog okvira pokazuje da postoji sveobuhvatan zakonski okvir, kao i sistem sankcija za nepridržavanje poreskih zakona, plan poreskih kontrola koji se izrađuje na osnovu analize rizika, kao i programi koji promovišu dobrovoljno pridržavanje i olakšavaju ispunjavanje poreskih obveza, te edukacije poreskih obveznika u tom smislu. Ljudske resurse bi trebalo ojačavati jer se broj poreskih inspektora smanjuje, a u cilju adresiranja napred navedenih rizika potrebno je organizovati veći broj obuka na temu tipologija i metoda pranja novca za poreske službenike s obzirom da se tako direktno doprinosi efektivnosti predistražnog postupka za krivično delo pranje novca.

Analiza pretnji sistemu je pokazala poreska krivična dela predstavljaju predikatna krivična dela visokog stepena pretnje za pranje novca s obzirom na učestalost, trend

rasta broja izvršilaca ovog krivičnog dela, među kojima su i organizovane kriminalne grupe, kao i posledice koje se ogledaju u velikim izno-sima oštećenja budžeta RS. Stoga, nivo finansijskog integriteta i efektivnost sprovođenja poreskih zakona moraju biti sagledani u svetlu ove činjenice.

Vlada Republika Srbije je usvojila obuhvatni strateški okvir sa ciljem podizanja nivoa formalizacije ekonomije, te su 2017. i 2018. godina proglašene za „godine borbe protiv sive ekonomije“. U Srbiji je sprovedeno obuhvatno istraživanje i studija obima sive ekonomije i to od strane nezavisnog udruženja kompanija, opština i organizacija civilnog društva. Analiza je pokazala da je smanjen nivo ekonomije u odnosu na period pre 5 godina (kod registrovanih privrednih subjekata, u pogledu prometa proizvoda i isplate zarada, siva ekonomija je smanjena sa 21,2% u 2012. na 15,4% BDP u 2017. godini) zahvaljujući unapređenju poslovnog ambijenta, makroekonomskoj stabilnosti, rastu BDP-a, efikasnijem radu inspekcija, uspešnijoj naplati poreza i poošttravanju kaznene politike. Međutim, potrebno je imati u vidu da još uvek ne postoje podaci na osnovu kojih se može precizno zaključivati o nivou formalizacije ekonomije u Republici Srbiji jer navedeni podaci mere isključivo neformalnu aktivnost registrovanih tržišnih subjekta. Prikupljanje sveobuhvatnih i preciznih podataka o neformalnim subjektima i njihovim aktivnostima i dalje predstavlja izazov.

11. Dostupnost nezavisne revizije

Visoka ispunjenost kriterijuma u pogledu kvaliteta nezavisne revizije koju je pokazala analiza, smanjuje mogućnost zloupotrebe izveštajnih subjekata u svrhu pranja novca. Sa druge strane, analiza pretnji i tipologija pranja novca pokazuje veliku involviranost i iskorišćavanje privrednih društava za pranje novca. Stoga je, predloženadopuna Zakona o reviziji u smislu da osnivači društava za reviziju ne mogu biti pravna i fizička lica koja su osuđena za krivična dela utvrđena zakonom (uključujući i krivična dela protiv pranja novca i finansiranja terorizma). Takođe, potrebno je raditi na daljoj edukaciji revizora kako u oblasti primene zakonske i profesionalne regulative u oblasti revizije, tako i na primeni regulative u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

12. Dostupnost pouzdane infrastrukture za identifikaciju, informacija o stvarnom vlasništvu i nezavisnih izvora informacija

U Republici Srbiji postoji pouzdan sistem za identifikaciju sa identifikacionim ispravama koje izdaje organ uprave – MUP. Takođe, dostupnost nezavisnih izvora informacija je na viokom nivou. Međutim, nepostojanje registra stvarnog vlasništva je nedostatak koji zahteva preduzimanje hitne mere visokog prioriteta koja se ogleda u usvajanju Zakona o centralnoj evidenciji stvarnih vlasnika.

13. Izazovi u prikupljanju podataka za potrebe analize i aktivnostiza otklanjanje uočenih nedostataka

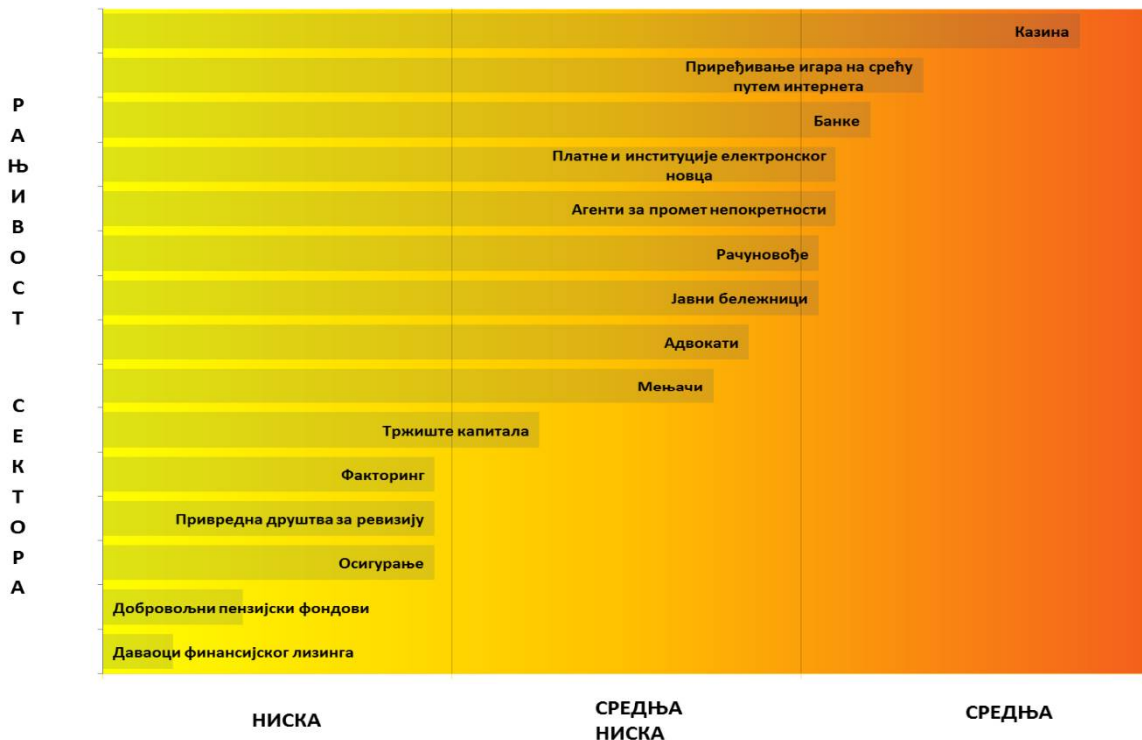
Prikupljanje podataka o pojedinačnim predmetima pranja novca, od predistraž-nog postupka do presuđenja, predstavljalo je veliki izazov kako analize pretnji, tako i analize ranjivosti, usled nepostojanja uniformnosti podataka u evidencijama nadležnih organa što značajno otežava vođenje statistika o predmetima pranja novca na osnovu kojih se može valjano zaključivati o delotvornosti sistema. Ovaj nedostatak zahteva preduzimanje prioritete aktivnosti u pogledu uspostavljanja jedinstvene evidencija za predmeta pranja novca kod svih nadležnih organa. Takođe, prikupljeni podaci o vrednosti trajno i privremeno oduzete imovine ne odražavaju u potpunosti realnu sliku jer su korišćeni podaci iz obrazloženja sudskih odluka, a koji su procena Poreske uprave, Jedinice za finansijske istrage ili iznosi navedeni u ugovorima o kupoprodaji pojedinih nepokretnih i pokretnih stvari. Kako je zakonska obaveza Direkcije za upravljanje oduzetom imovinom da vrši procenu vrednosti imovine proistekle iz krivičnog dela, a to je moguće izvršiti samo angažovanjem ovlašćenih procenitelja, potrebno je zaposliti procenitelja u ovom organu.

SEKTORSKARANJIVOST

Kako na nacionalnu ranjivost, pored sposobnosti države da se odbrani od pretnji od pranja novca, utiče i ranjivost pojedinih sektora koji mogu biti zloupotrebljeni za pranje novca, analiziran je finansijski i nefinansijski deo sistema i to:banke, osiguranja, davaoci finansijskog lizinga, dobrovoljni penzijski fondovi, drugi pružaoci platnih usluga i izdavaoci elektronskog novca – platne i institucije elektronskog novca, tržišta kapitala (brokersko-dilerska društva, ovlašćene banke, društava za upravljanje investicionim fondovima ikastodi banke), ovlašćeni menjači i faktoring, posrednici u prometu i zakupu nepo-kretnosti, igre na sreću, revizori, računovođe, advokati i javni beležnici, kao i investitori u delatnosti izgradnja stambenih i nestambenih zgrada, delatnost prometa predmeta od dragocenih metala, delatnost prometa automobila koji nisu obveznici po ovom zakonu.

Za procenu rizika nesumnjivo je bila značajna i sektorska analiza. Velika pažnja je bila usmerena na obradu podataka i analizu kako finansijskog tako i nefinansijskog sistema Republike Srbije. Ocene ranjivosti za sektore nikako ne treba razumeti u apsolutnom iznosu, tj. da su određeni sektori ranjivi ili da to nisu, već manju ili većuranjivost u poređenju sa drugim sektorima. Na primer, određeni indikatori i osobenosti bankarskog sistema ukazuju da su banke u poređenju sa drugim sektorima ranjivije kada je reč o pranju novca finansiranju terorizma, a nikako ne znači da je bankarski sektor ranjiv u apsolutnom smislu.

Tabelarni prikaz ocene ranjivosti po sektorima

1. Ranjivost finansijskog sektora

Finansijski sektor Republike Srbije sastoji se od bankarskog sektora, sektora osiguranja, sektora davalaca finansijskog lizinga, sektora dobrovoljnih penzija-skih fondova, sektora drugih pružalaca platnih usluga i izdavalaca elektron-skog novca – platne i institucije elektron-skog novca, tržišta kapitala (broker-sko-dilerska društva, ovlašćene banke, društava za upravljanje investicionim fondovima ikastodi banke), ovlašćenih menjača i sektora faktoringa.

Najranjiviji sektor u finansijskom delu sistema jeste bankarski sektor, a zatim slede pružaoci platnih usluga i sektor hartija od vrednosti.

1.1. Banke

U bankarskom sektoru Republike Srbije (RS) trenutno posluje 28 banaka, odnosno za 4 manje u odnosu na period kada je vršena prva nacionalna procena rizika (NRA). Banke u RS, zbog svog značaja za finansijski sistem, i dalje imaju posebno mesto u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (preko 90% bilansne sume celokupnog finansijskog sektora se odnosi na banke).

Zbog veličine bankarskog sektora i razgranate mreže, broja i vrste klijenata, usluga (proizvoda), kao i broja izvršenih transakcija banke sunajizloženiye riziku od pranja novca, te se ublažavanju ovog rizika u bankarskom sektoru posvećuje naročita pažnja.

Ocena bankarskog sektora zasnovana je na: ocenama pravnog okvira, režima nadzora nad bankama, stanja utvrđenog u neposrednim i posrednim kontrolama, analizi izveštaja koje banke dostavljaju Upravi za sprečavanje pranja novca (USPN), kao i na osnovu procene Udruženja banaka Srbije. Pored ovih pokazatelja, na ocenu bankarskog sektora uticali su i izveštaji Komiteta Manival i FATF, u kojima su bankarski sektor, USPN i Narodna banka Srbije (NBS) ocenjeni zadovoljavajućom ocenom, pri čemu se posebno ističe da je jedna od preporuka Komiteta Manival da svi nadzorni organi slede primer sektora nadležnog za kontrolu poslovanja banaka u NBS. Prilikom procene su u obzir uzete i aktivnosti koje su preduzete nakon izveštaja Komiteta Manival u cilju daljeg unapređenja rada ovog sektora (između ostalog, donošenje novog Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Zakon o SPNFT), ažuriranje smernice za primenu odredaba Zakona o SPNFT, unapređenje Priručnika za procenu rizika od PN/FT, kao i prateće matrice za procenu ovog rizika, unapređenje podzakonskih akta koji se odnose na davanje relevantnih saglasnosti tj. odobrenja za poslovanje banaka i članova organa upravljanja, kao i internih akta Sektora za kontrolu poslovanja banaka i u odnosu na prethodni period proširenje obuhvata registra imalaca računa koji se vodi u NBS, tako da sadrži račune i pravnih i fizičkih lica).

Pre svega, pravni okvir po pitanju preventivnih mera za sprečavanje pranja novca, je sveobuhvatan i u najvećoj meri usaglašen sa međunarodnim standardima. Naime, postoji sveobuhvatan pravni i regulatorni okvir kojim je NBS, kao organu javne vlasti, obezbeđeno odgovarajuće ovlašćenje za izdavanje odnosno oduzimanje dozvole za rad banaka, pri čemu u NBS postoji dovoljan nivo obučanih zaposlenih na poslovima

licenciranja. Takođe, uspostavljen je sveobuhvatan regulatorni okvir u delu nadzora koji je podržan odgovarajućim ovlašćenjima, kadrovskim i drugim resursima raspoloživim NBS, koja u nadzoru koristi pristup zasnovan na proceni rizika. NBS na osnovu brojnih potpisanih sporazuma o saradnji, ima adekvatnu saradnju i sa centralnim bankama iz regiona i iz matičnih država naših banaka, sa kojima razmenjuje i informacije koje se odnose na oblast SPN/FT.

Zakonom o SPNFT izricanje korektivnih mera i novčanih kazni prema bankama će se, sprovediti u skladu sa Zakonom o bankama, a ne kao do sada podnošenjem prijave za privredni prestup, čime će se primenjivati novčane kazne koje su efikasnije i u većim iznosima, a njihov efekat će se moći ceniti tek u narednom periodu.

Bankarski sektor je i dalje najorganizovaniji sektor kada je u pitanju preduzimanje mera za ublažavanje rizika od pranja novca što se ogleda, između ostalog, i u tome što su banke uspostavile sopstvene sisteme za upravljanje rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma primenjujući pristup zasnovan na proceni ovog rizika, uzimajući pri tom u obzir i rezultate NRA; što koriste softvere za praćenje transakcija i klijenata radi otkrivanja sumnjivih transakcija i klijenata, što su unutrašnjim aktima uredile sistem unutrašnjih kontrola i što posvećuju dužnu pažnju obuci svojih kadrova.

Bankarski službenici ne postupaju u dosluhu s kriminalcima, niti postupaju pod uticajem korupcije. Poznata su samo tri slučaja gde su bili uključeni i bankarski službenici u predmetima koji su povezani sa pranjem novca, međutim ovi slučajevi se odnose na postupanje pre 2013. godine i poslužili su kao svojevrsna opomena (i tipologija) ne samo bankama već i nadzornom organu, nakon čega su pooštrene i interne i eksterne kontrole kod ovih banaka.

Banke poseduju adekvatne evidencije o transakcijama i one i dalje prijavljuju najveći broj sumnjivih transakcija USPN, pri čemu najveći broj prijavljenih transakcija ukazuju na sumnju u poresku utaju, koja je u NRA ocenjena kao najrizičnije krivično delo od pranja novca u RS, što ukazuje da banke prate transakcije koje mogu ukazati na ovu pojavu. Banke su nastavile sa praksom opisivanja razloga sumnje u pranje novca umesto samo navođenja indikatora (što je bila učestala praksa u periodu od pre 2013. godine).

1.2. Drugi pružaoci platnih usluga i izdavaoci elektronskog novca (PPU i IEN)

U odnosu na prethodnu NRA, kada sektor PPU i IEN kao takav nije postojao, može se uočiti značajno poboljšanje kako u zakonodavnom smislu tako i u ekspanziji ove vrste pružalaca usluga. Trenutno u RS platne usluge pruža 11 platnih institucija, jedan javni poštanski operator i jedna institucija elektronskog novca, dok elektronski novac izdaje jedna institucija elektronskog novca¹³.

Ocena sektora PPU i IEN zasnovana je, između ostalog, na postojanju sveobuhvatnog zakonskog okvira po pitanju preventivnih mera za SPN/FT, postojanju efikasnih ulaznih kontrolnih mehanizama prilikom licenciranja, stanju utvrđenom u neposrednom i

¹³Издавање електронског новца је тек у повоју имајући у виду да дозволу за издавање електронског новца има само једна институција која је отпочела с пословањем у 2016. години, с тим што та институција бележи раст пословне активности у 2017. години у односу на 2016. годину.

posrednom nadzoru, analizi izveštaja i upitnika koje ove institucije dostavljaju NBS i USPN, preduzetim aktivnostima po preporukama iz izveštaja Komiteta Manival. Na ranjivost ovog sektora u najvećoj meri uticalo je to što većina institucija (devet platnih institucija i jedna institucija elektronskog novca) svoje usluge pruža preko razgranate mreže zastupnika, česta upotreba gotovine prilikom iniciranja platnih transakcija od strane korisnika, učestalost međunarodnih transakcija u poslovanju institucija (međunarodna novčana doznaka), kao i veliki broj prijavljenih izveštaja o sumnjivim aktivnostima.

Najzastupljenije vrste platnih usluga koje se vrše kroz ovaj sektor su usluge prenosa novčanih sredstava na platni račun primaoca plaćanja (komunalne i druge uplate) i usluge izvršavanja međunarodne novčane doznake, te klijenti u najvećoj meri koriste gotov novac za realizaciju platnih transakcija, međutim u pitanju su relativno mali novčani iznosi. Usluge izvršavanja međunarodne novčane doznake pruža ukupno pet platnih institucija kroz sisteme Western Union, RIA i MoneyGram, s tim što je i dalje dominantan iznos primljenih u odnosu na poslate novčane doznake. Platne institucije koje pružaju uslugu međunarodne novčane doznake spadaju u grupu obveznika sa najvećim brojem prijavljenih izveštaja o sumnjivim aktivnostima čiji kvalitet je u konstantnom poboljšanju, s tim što je mali broj prijavljenih izveštaja u kojima se eksplicitno iskazuje sumnja u pranje novca, neko predikatno krivično delo ili finansiranje terorizma.

1.3. Sektor ovlašćenih menjača

Sektor ovlašćenih ocenjen je kao srednje nisko ranjiv u odnosu na druge finansijske sektore.

Sektor menjača obuhvata 2610 ovlašćenih menjača, koji su većinom preduzetnici (75% odnosno 1955 preduzetnika) i mala privredna društva (655 privrednih društava kod kojih su 617 osnivači fizička lica) sa jednim ili dva zaposlena koji poseduju licencu koju izdaje Poreska uprava. Menjački poslovi su poslovi kupovine i prodaje efektivnog stranog novca uvek samo fizičkim licima u zemlji. Prosečna vrednost transakcije je mala, kod otkupa 100 evra, prodaje 320 evra, a ukupnog prometa je 140 evra. Promet sektora je preko 11 milijardi evra, uključujući i promet 28 poslovnih banaka, a evidentirano je preko sedamdeset miliona transakcija godišnje. Transakcije se evidentiraju preko softvera, a video nadzor je obavezan. U periodu 2015–2017. Poreska uprava je izvršila 11826 kontrola, i to 2790 neposrednih kontrola i 9036 posrednih kontrola. Rezultati nadzora ukazuju da većina menjača sprovodi radnje i mere iz oblasti SPN/FT, ali da prijavljuju transakcije kao gotovinske umesto da navedu indikatore iprijave transakcije kao sumnjive. Navedeno dovodi do velikog broja prijavljenih gotovinskih transakcija, a malog broja prijavljenih sumnjivih transakcija. U pitanju je nedovoljno razumevanje propisa od strane menjača, činjenica da su kod njih sve transakcije gotovinske, kao i da je Obrazac za prijavljivanje transakcijajedinstvenza sumnjive i za gotovinske transakcije. Uočen je trend smanjivanja povreda zakona po godinama. Poslovi u sektoru se ne vrše preko zastupnika i nema međunarodnih transakcija. U skladu sa preporukama evaluatora Komiteta Manival Poreska uprava je izradila Matricu za procenu rizika od PN/FT, Uputstvo za njenu primenu, Smernice, dostavila ovlašćenim menjačima Izvod iz Nacionalne procene rizika, Informaciju o

sprečavanju širenja oružja za masovno uništavanje i sredstava za njihovo prenošenje, povećala broj neposrednih ciljanih kontrola i sačinila novi unapređeni obrazac Upitnika.

1.4. Tržište kapitala

Na osnovu unetih parametara, ocena ranjivosti sektora hartija od vrednosti (tržišta kapitala) u Republici Srbiji je **srednje niska** što znači da je rizik od pranja novca i finansiranja terorizma u ovom sektoru prisutan, ali u manjem obimu. Na navedenu ocenu su uticale utvrđene okolnosti koje se odnose na nedovoljno razvijeno i malo tržište kapitala, malo učešće tržišta kapitala u strukturi finansijskog sistema Republike Srbije, nelikvidno tržište, veliki udeo neaktivnih klijenata, činjenica da obveznici ne primaju gotovinske transakcije već se sva plaćanja vrše posredstvom računa otvorenih u bankama, striktno propise iz ove oblasti, nadzor zasnovan na proceni rizika, kao i dosledna primena donetih propisa, kako od strane obveznika tako i od strane nadzornog organa, Komisije za hartije od vrednosti.

1.5. Osiguranje, dobrovoljni penzijski fondovi i davaoci finansijskog lizinga

Sektori osiguranja, dobrovoljnih penzijskih fondova i davalaca finansijskog lizinga čine oko 9% bilansne sume finansijskog sektora u RS i ocenjeni su, u skladu sa Metodologijom Svetske banke, kao nisko ranjivi sektori. Ocena ovih sektora izvršena je u skladu s opštim varijablama koje, između ostalog, obuhvataju postojanje sveobuhvatnog zakonskog okvira po pitanju preventivnih mera za SPN/FT, postojanje efikasnih ulaznih kontrolnih mehanizama prilikom licenciranja, stanje utvrđeno u neposrednom i posrednom nadzoru, analizu izveštaja i upitnika koje ove institucije dostavljaju NBS i USPN, preduzete aktivnostima po preporukama iz izveštaja Komiteta Manival, kao i inherentnim varijablama koje su uticale na konačnu ocenu ranjivosti.

1.6. Faktoring

Sektor faktoringa u međunarodnom platnom prometu ocenjen je kao nisko ranjiv sektor u odnosu na druge finansijske sektore. Sektor obuhvata 6 obveznika, obim prometa je nizak 48,6 miliona evra, sve transakcije se obavljaju preko banaka, poslovi se ne obavljaju preko zastupnika, niti se uspostavljaju poslovni odnosi sa licima čiji su vlasnici politički eksponirana ili osuđivana lica, niti sa licima iz off-shore destinacija i zemalja koje su na crnoj listi, nema tipologije, ni razrađenih šema prevare ili utaje poreza.

2. Ranjivost nefinansijskog sektora

Nefinansijski sektor Republike Srbije čine obveznici po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma posrednici u prometu i zakupu nepo-kretnosti, priređivači igara na sreću putem interneta, kazina, zatim takozvani „gatekeepers“ u koje spadaju revizori, računovođe, advokati i javni beležnici. Takođe, nefinansijski deo čine i investitori u delatnosti izgradnja stambenih i nestambenih zgrada, delatnost prometa predmeta od dragocenih metala, delatnost prometa automobila koji nisu obveznici po ovom zakonu.

Kao najranjiviji sektor u nefinansijskom delu u odnosu na druge sektore identifikovan je sektor nekretnina, a zatim sledi sektor igara na sreću i sektor računovođa. I sa stanovišta pretnji od pranja novca navedeni sektori nose viši rizik.

2.1. Posrednici u prometu nepokretnosti

Posrednici u prometu nepokretnostipripadajusektoru koji je procenjen kao srednje ranjiv u odnosu na druge nefinansijske sektore, i koji po izvršenoj proceni ima visoku izloženost pretnji od pranja novca.Nacionalnom procenom rizika iz 2012. godine, sektor nekretnina je ocenjen kao srednje visoko rizičan. Tom prilikom posrednici u prometu nepokretnostima i investitori u nekretninama procenjivani su zajedno. Ovom procenom rizika izvršeno je razdvajanje posrednika, koji vrše uslugu, od investitora u nekretninama, koji se bave izgradnjom i prodajom novoizgrađenih objekata, kao dve odvojene delatnosti. Na osnovu analize sveobuhvatnog stanja u delatnosti posredovanja u prometu i zakupu nepokretnosti i donošenjem posebnogZakona o posredovanju u prometu i zakupu nepokretnosti oktobra 2013. godine, detaljno je regulisana oblast posrednika i učinjen je značajan napredak u uređenju delatnosti posredovanja. Nadzor je pokazao da posrednici i dalje nedovoljno razumeju primenu propisa iz oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, koja se odnosi na: izradu analize rizika stranke, primenu indikatora, imenovanje ovlašćenog lica i njegovog zamenika, vođenje evidencija, sprovođenje unutrašnje kontrole, vršenje internih edukacija i dr. Zbog navedenog, tržišna inspekcija je pored kontinuiranog nadzora, u saradnji sa Upravom, vršila i stalne obuke za posrednike. Sektor nepokretnosti nije samo ranjiv već predstavlja i pretnju sistemu, s obzirom da je sektor nekretnina prepoznat u velikom

broju predmeta pranja novca i da se novac stečen nelegalnim aktivnostima u najčešće ulaže u nekretnine.

2.2. Investitori u sektoru nekretnina – fizička lica

Trend plasiranja „prljavog“ novca u nekretnine se najčešće odvija kroz investiranje u izgradnju stambeno-poslovnih objekata i u kupovinu nepokretnosti. Pretnja od pranja novca kroz delatnost nekretnina naročito je izražena kod fizičkih lica – investitora u izgradnju nekretnina, koji te nepokretnosti potom prodaju i, na taj način, prikrivaju nezakonito poreklo uložених sredstava.

Na povećanu ranjivost od pranja novca utiče i podatak da se plaćanje građevinskog materijala može obavljati u gotovini. Takođe, na povećanu ranjivost utiče i nepostojanje registra lica koja se bave ovom delatnošću, pa se veličina ovog sektora može utvrditi samo posredno, preko podataka Poreske uprave, koji pokazuju da od 2013. godine postoji trend porasta takvih fizičkih lica i da ih u 2017. godini ima 354. Finansiranje izgradnje iz novčanih sredstava nepoznatog porekla najčešće se pravda pozajmicama, poklonima i slično. Zapaženo je i prikazivanje potcenjenih vrednosti nekretnina u kupoprodajnim ugovorima i plaćanje razlike u gotovom novcu. Izbegavanje plaćanja poreza i drugih dažbina koje predstavljaju javni prihod najčešće se vrši prikazivanjem lažnog prometa preko fantomskih preduzeća, falsifikovanjem dokumentacije i ubacivanjem robe proizvedene na crno u legalne tokove. Ono što povećava rizik je da je Zakon o PDV omogućio fizičkim licima – investitorima da se registruju za PDV sistem, a da pri tome ne moraju da budu registrovani kao poreski obveznici, u skladu sa Zakonom o registraciji privrednih društava. Investitori iz oblasti izgradnje stambenih i nestambenih zgrada nisu obveznici po Zakonu, ali do 1. aprila 2018. godine Poreska uprava je bila ovlašćena da kontroliše poštovanje zabrane plaćanja u gotovom novcu preko zakonom propisanog iznosa, a od 1. aprila 2018. godine ovlašćenja u kontroli je preuzelo Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija. Faktor koji utiče na smanjenje rizika od pranja novca kroz oblast prometa nepokretnosti je činjenica da se u najvećem broju slučajeva kupoprodajna cena nekretnine isplaćuje iz stambenog kredita banaka, kao i da je refundaciju PDV kupcu prvog stana moguće izvršiti samo uz dokaz da je stambeni objekat plaćen u celosti sa PDV-om, na račun prodavca – obveznika PDV.

2.3. Igračnice

Igračnice pripadaju sektoru koji je procenjen kao srednje ranjiv u odnosu na druge nefinansijske sektore, i koji po izvršenoj proceni ima srednje visoku izloženost pretnji od pranja novca. Trenutno u Republici Srbiji, u Beogradu, ima dva priređivača posebnih igara na sreću u igračnicama (kazina). Poreska uprava je izradila prve Smernice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma za obveznike koji priređuju posebne igre na sreću u igračnicama. U periodu od 01.01.2013. do 31.12.2017. godine, nije vršen nadzor nad kazinima baziran na rizicima od pranja novca i finansiranja terorizma. U saradnji sa Upravom za sprečavanje pranja novca izrađen je Akcioni plan i

Metodološko uputstvo za vršenje neposrednog nadzora kod obveznika koji priređuju posebne igre na sreću u igračnicama i isti izvršen u periodu od 29.03. do 12.04.2018. godine.

U ovom sektoru postoji čitav niz elemenata koji povećavaju ranjivost sektora poput: poslovanja u gotovini – kupovina i prodaja žetona se obavlja isključivo u gotovini; nepostojanja elektronskog nadzora nad priređivačima posebnih igara na sreću u igračnicama; nepostojanja zakonskih odredbi za kriterijume i proveru rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u postupku davanja dozvole; nepostojanja propisane zakonske obaveze za proveru stvarnog vlasnika pravnog lica u postupku davanja dozvole za priređivanje posebnih igara na sreću u igračnici.

2.4. Priređivači preko sredstava elektronske komunikacije – on line

Priređivači preko sredstava elektronske komunikacije – on line pripadaju sektoru koji je procenjen kao srednje ranjiv u odnosu na druge nefinansijske sektore, i koji po izvršenoj proceni ima visoku izloženost pretnji od pranja novca. Izdato je 11 odobrenja za priređivanje posebnih igara na sreću preko sredstava elektronske komunikacije. Prve Smernice za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma za obveznike koji priređuju igre na sreću preko sredstava elektronske komunikacije su donete 2018. godine. U periodu od 01.01.2013. do 31.12.2017. godine kod priređivača igara na sreću preko sredstava elektronske komunikacije nije vršen posredan/neposredan nadzor baziran na rizicima od sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Sa aspekta realnog vrednovanja rizika date ocene ranjivosti Sektora na pranje novca treba uzeti u obzir sledeće: transakcije se u najvećem obimu odvijaju preko evidencionih računa igrača sa računa finansijskih institucija; evidencije o izvršenim transakcijama na dnevnom nivou dostavljaju se od priređivača u XML formatu učitavanjem na server Poreske uprave; ovlašćena laboratorija vrši kontrolu ispunjenosti informatičkih karakteristika opreme za priređivanje igara na sreću preko sredstava elektronske komunikacije.

I u ovom sektoru postoji čitav niz elemenata koji povećavaju ranjivost sektora poput: nepostojanja elektronskog nadzora nad priređivačima igara na sreću preko sredstava elektronske komunikacije – real time; problem identifikovanja stranke: poslovanje bez “licem u lice” može nositi određene rizike i zahteva alternativu ili dodatne metode usklađenosti; omogućeno plaćanje gotovinom: obveznik može da funkcioniše kao deo mešovitog priređivanja koje uključuje automate i kladionice tj. tzv. „zemaljsko klađenje”, što omogućava da se gotovinom dopunjuju evidencioni računi; pripejd kartice: korišćenje gotovine za finansiranje pripejd kartice predstavlja slične rizike kao kod gotovine; nepostojanja zakonskih odredbi za kriterijume i proveru rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u postupku davanja odobrenja/utvrđivanje stvarnog vlasnika pravnog lica i dr.

2.5. Računovođe

Računovođe pripadaju sektoru koji je procenjen kao srednje ranjiv u odnosu na druge nefinansijske sektore, i koji po izvršenoj proceni ima srednje visoku izloženost pretnji od pranja novca. U ovoj oblasti učinjen je napredak u odnosu na Nacionalnu procenu rizika iz 2012. godine, pre svega kroz uspostavljanja obaveze računovođama da moraju prethodno da budu registrovani za obavljanje ove delatnosti (pretežna delatnost). Takođe je propisano da preduzetnik koji ima registrovanu pretežnu delatnost za pružanje računovodstvenih usluga ne može biti lice koje je pravosnažno osuđeno za krivična dela utvrđena ovim zakonom (uključujući i krivično delo pranje novca i krivično delo finansiranje terorizma). U 2012. godini je u Upravi za sprečavanje pranja novca formiran nadzor nad računovođama i revizorima, koji se sprovodi kako kroz posredan, tako i kroz neposredan nadzor. U najvećem broju neposrednih kontrola računovođa konstatovana su nepostupanja po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i nakon toga su podnošene prijave za privredne presteupe sa pozitivnim ishodom, u smislu da je privredni sud utvrdio nepostupanje računovođe po zakonu i izrekao novčanu kaznu. U prethodnom periodu je održan i veliki broj obuka, međutim i pored velikog zalaganja i odlične organizacije Odseka za nadzor, mora se konstatovati diskrepanca koja postoji između broja računovođa (oko 7000) i inspektora Uprave za sprečavanje pranja novca (trenutno tri inspektora). Trend je da računovođe koje su registrovane u formi pravnog lica imaju višu svest pripadanja sistemu za sprečavanje pranja novca, u odnosu na preduzetnike. Takođe, poslednjih godina prisutan je trend povećanja broja računovođa. Računovođe neke zakonske norme, koje su proistekle iz međunarodnih standarda i dalje vide kao formalnosti. Pojedina privredna društva umešana u kriminalne aktivnosti koristila su usluge računovodstvenih agencija kako bi radnjama izvršenja krivičnog dela dali privid legalnosti kroz poslovne knjige. Takođe, postoji određen broj računovođa koji i dalje dovode u pitanje prijavu svake sumnjive transakcije Upravi za sprečavanje pranja novca. Na taj način se potvrđuje mišljenje da je svest računovođa o pripadanju sistemu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma na nedovoljno visokom nivou i da je neophodan intenzivniji preventivni rad sa računovođama.

2.6. Javni beležnici

Javni beležnici su sektor koji je procenjen kao srednje ranjiv u odnosu na druge nefinansijske sektore, i koji je po izvršenoj proceni izložen pretnji od pranja novca. Javni beležnici u Republici Srbiji započeli su sa radom 01.09.2014. godine. Javnobeležnička komora Srbije kao udruženje trenutno broji 167 javnih beležnika. Javni beležnici nisu bili obveznici po Zakonu o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma u prethodnom periodu, već su obveznici zakona postali od 1. aprila 2018. godine. Za razliku od drugih obveznika, javni beležnici su dužni da preduzimaju samo određene radnje i mere propisane ovim zakonom. I sam pravni okvir koji uređuje javnobeležniku profesiju je, umanjuje u znatnom obimu rizik od pranja novca i finansiranja terorizma, a što dokazuju prijave javnih beležnika dostavljene Upravi i kada nisu bili obveznici ovog zakona. Kvalitet navedenih prijava je od strane Uprave za sprečavanje pranja novca ocenjen pozitivno. Javnobeležnička komora Srbije, je od momenta usvajanja novog Zakona, preduzela niz radnji i mera kroz sprovođenje podzakonskih akata, obuka, posrednog nadzora beležnika i dr.

I dalje je pred javnim beležnicima i Javnobeležničkom komorom čitav niz aktivnosti koje je potrebno izvršiti da bi se sistem uspostavio na adekvatan način. Nakon primene Zakona u punom obimu moći će da se prikaže realna ocena ranjivosti javnobeležničke profesije, naročito u oblasti prometa nepokretnosti koji je sa aspekta ranjivosti ocenjen kao pretnja nacionalnom sistemu.

2.7. Advokati

Advokati su sektor koji je procenjen kao srednje nisko ranjiv u odnosu na druge nefinansijske sektore, i koji je po izvršenoj proceni srednje izložen pretnji od pranja novca prvenstveno zbog usluga koje pružaju svojim klijentima u pogledu planiranja ili izvršavanja transakcija za klijenta vezanih za upravljanje imo-vinom klijenta, osnivanje, poslovanje ili upravljanje privrednim društvom, kupoprodaju nepokretnosti ili privrednog društva, otvaranje i raspolaganje računom kod banke, posebno vezano za poslovanje sa hartijama od vrednosti, kao i kada u ime i za račun stranke vrše finansijsku transakciju ili transakciju u vezi sa nepokretnošću.

Mali broj advokata u Republici Srbiji obavlja poslove upravljanja imovinom klijenata i vrši finansijske transakcije za račun klijenta, kao i da su aktivnosti advokata u poslovima sa nepokretnostima poslednjih godina znatno redukovane. Za razliku od drugih obveznika, advokati su dužni da preduzimaju samo određene radnje i mere propisane Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. I dalje je uloga advokata prisutna u umešanosti u kriminalnim aktivnostima, tako se u jednom postupku koji se vodi zbog pranja novca protiv organizovane kriminalne grupe, među okrivljenima pojavljuje i advokat, kao i u krivičnom postupku u kom se kao okrivljeni pojavljuju devet advokata koji se terete za izvršenje krivičnog dela poreska utaja. Advokatska komora Srbije je donela Smernica za procenu rizika i Liste indikatora izvršila niz potrebnih radnji kako bi advokati mogli da postupaju u skladu sa Zakonom. Neophodno

je u narednom periodu pristupiti procesu edukacije advokata i postupku posrednog i neposrednog nadzora nad radom advokata u saradnji sa advokatskim komorama u sastavu AKS. Prema podacima Uprave za sprečavanje pranja novca advokati su u proteklom periodu prijavljivali sumnjive transakcije što znači da kod njih postoji svest o ovoj zakonskoj obavezi, jer kao pravnici prate propise i razumeju širi društveni značaj propisanih obaveza.

2.8. Revizori

Privredna društva za reviziju pripadaju su sektoru koji je procenjen kao nisko ranjiv u odnosu na druge nefinansijske sektore, a koji je po izvršenoj procenisrednje nisko izložen pretnji od pranja novca. Prilikom utvrđivanja procene ranjivosti kod revizora imalo se u vidusledeće: dobar režim dozvala za rad revizorskih kuća, neophodnost da revizori moraju imati licencu za rad, kao i da ne mogu biti osuđivani za dela protiv prava po osnovu rada, privrede, imovine, pravosuđa, pranja novca, finansiranja terorizma, javnog reda i mira i td. Kod revizora je prisutna visoka svest o pripadanju sistema borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, a prema oceni koju je o kvalitetu sumnjivih transakcija, dala Uprava za sprečavanje pranja novca, revizori su u odnosu na sve obveznike iz Zakona dobili najvišu ocenu za kvalitet sumnjivih transakcija.

2.9. Promet automobila

Privredni subjekti koji vrše promet automobila nisu obveznici po Zakonu. Procenjivani su sa aspekta primene odredbe člana 36. Zakona, koja se odnosi na gotovinsko plaćanje robe. Tržišna inspekcija analizom 41. slučajnog uzorka (privredni subjekti koji obavljaju promet automobila) utvrdila je da su dva privredna subjekta u posmatranom periodu konstantno vršila naplatu robe u gotovom novcu. Zbog toga što su u periodu posmatranja do 2012. godine bili niskorizični, nisu bili predmet kontinuiranog inspeksijski nadzora u periodu 2013–2017. godina, što je onemogućilo sagledavanje prave slike stanja u delatnosti i zato je neophodno vršiti kontinuirani nadzor kako bi se sagledalo pravo stanje u delatnosti prometa automobila i umanjio rizik od sprečavanja pranja novca.

2.10. Plemeniti metali

Privredni subjekti koji obavljaju delatnost proizvodnje i prometa predmeta od dragocenih metala nisu obveznici po Zakonu, ali su dužni da primenjuju odredbu za ograničenje gotovinskog plaćanja, tako da su procenjivani u skladu sa primenom člana 36. ranije važećeg, odnosno člana 46. novog Zakona, kojim je propisano ograničenje gotovinskog plaćanja robe. Posebnim Zakonom o prometu i kontroli predmeta od dragocenih metala uočena je nedovoljna i neprecizna definisanost nadzora u delu kontrole proizvodnje, prometa i vođenja evidencije predmeta od dragocenih metala, što dovodi do neadekvatnog nadzora ove delatnosti ukrštanjem nadležnosti državnih organa. Zakonom o kontroli predmeta od dragocenih metala nisu jasno propisani uslovi i način vršenja otkupa predmeta od dragocenih metala, kao i nadležnost kontrole otkupa

navedenih predmeta, kod privrednih subjekata te ova delatnost ne predstavlja samo utvrđenu ranjivost, već i moguću pretnju sistemu.

NACIONALNA PROCENA RIZIKA OD FINANSIRANJA TERORIZMA

Procena rizika od finansiranja terorizma na nacionalnom nivou urađena je na osnovu analiza „Procena pretnji“ i „Ranjivost od finansiranja terorizma“ u periodu od 01.01.2013. do 31.12.2017. godine i sačinjena je po metodologiji Svetske banke, u sastavu formiranom na osnovu Zaključka Vlade R. Srbije o obrazovanju radne grupe za izradu Nacionalne procene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.

Nacionalna procena rizika od finansiranja terorizma, temelji se na: informacijama i statističkim podacima prikupljenim od strane javnog tužilaštva, službi bezbednosti, Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva finansija, Ministarstva spoljnih poslova, Ministarstva kulture i informisanja, Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, Agencije za privredne registre, Kancelarije Saveta za nacionalnu bezbednost i tajnost podataka i Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom.

Procena sadrži poglavlja po metodologiji Svetske banke i to: „Pretnja od terorizma“, „Pretnja od finansiranja terorizma“, „Ranjivost od finansiranja terorizma“.

U tom smislu konačna ocena „Rizika od finansiranja terorizma“ doneta je na osnovu:

1. Pojedinačnih ocena dva nezavisna faktora u poglavlju „Pretnja od terorizma“;
2. Ukupne ocene poglavlja „Pretnja od finansiranja terorizma“;
3. Ukupne ocene poglavlja „Ranjivost od finansiranja terorizma“;

Za sačinjavanje ove procene korišćeni su materijali dostavljeni od predstavnika pomenutih institucija, kao i drugi materijali navedeni u metodologiji Svetske banke, preuzeti zaključci iz Izveštaja o zajedničkoj evaluaciji FATF-a i izveštaji MANIVAL-a o 5. krugu uzajamne evaluacije. Ocenjivanje varijabli vršeno je na sastancima uz prisustvo i usaglašavanje prisutnih članova, a sam način ocenjivanja pojedinih varijabli naveden je u proceni.

U utvrđivanju pretnji od terorizma i pretnji od finansiranja terorizma korišćeni su podaci iz aktuelnog slučaja pokrenutog 2014. godine od strane Tužilaštva za organizovani kriminal zbog krivičnih dela Terorizam i Finansiranje terorizma, a okončanog prvostepenom presudom u prvoj polovini 2018. godine. Pored toga, za utvrđivanje navedenih pretnji uzeti su u obzir kvalitativni podaci organa bezbednosti i drugih nadležnih državnih organa. U tom smislu identifikovano je da najveći stepen pretnji od terorizma i finansiranja terorizma po R. Srbiju dolazi od strane stranih terorističkih boraca. Takođe, utvrđeno je da su sredstava koja su korišćena za finansiranje odlaska lica radi priključivanja terorističkoj organizaciji „Islamska država“ (u daljem tekstu ID) prikupljana u domaćoj jurisdikciji i u više evropskih zemalja.

Procenom ukupnih parametara i statističkih podataka na osnovu kojih su procenjivani kriterijumi „Pretnja od terorizma“, „Pretnja od finansiranja terorizma“ i „Ranjivost od finansiranja terorizma“

radna grupa je donela procenu da je „Rizik od finansiranja terorizma“ u Republici Srbiji „SREDNJI“.

PRETNJA	VISOK					
	SREDNJE VISOK					
	SREDNJI			Rizik od FT u R.Srbiji		
	SREDNJE NIZAK					
	NIZAK					
		NIZAK	SREDNJE NIZAK	SREDNJI	SREDNJE VISOK	VISOK
		RANJIVOST				

Slika 1. Rizik od finansiranja terorizma u Republici Srbiji

Analizom kvantitativnih podataka koji su uglavnom vezani za aktuelni predmet i kvalitativnih podataka, radna grupa je donela procenu da je faktor „Pretnja od terorizma“ ocenjen kao SREDNJE/VISOK, dok je faktor „Uticaj na pretnju od finansiranja terorizma u R.Srbiji“, ocenjen kao „NIZAK“.

Takođe, analizom navedenih kvantitativnih i kvalitativnih podataka „Pretnja od finansiranja terorizma“ je ocenjena „SREDNJA“ uz tendenciju „NE MENJA SE“.

Procena „Ranjivosti od finansiranja terorizma“ u R.Srbiji doneta je na osnovu analiza:

1. Kvaliteta zakonodavstva gde je ocenjeno da je normativni okvir koji reguliše sprečavanje finansiranja terorizma usaglašen sa relevantnim međunarodnim standardima i preporukama Komiteta MANIVAL. Istovremeno je ocenjena i primena navedenog normativnog okvira gde su uočeni određeni nedostaci u vezi efikasnosti pojedinih zakonskih rešenja i njihove implemetacije. Posebno je analiziran normativni okvir koji reguliše i neprofitni sektor, kao i preporuke FATF-a za zaštitu neprofitnog sektora (u daljem tekstu NPO sektor) od zloupotrebe u svrhu finansiranja terorizma u kojem smislu su i identifikovane pojedine slabosti;

2. Kvalitet obaveštajnih podataka u kom smislu je procenjivan proces prikup-ljanja podataka, kao i efektivnost domaće i međunarodne saradnje;

3. Sagledavanje efektivnosti izveštavanja, nadzora i analize sumnjivih transakcija povezanih sa finansiranjem terorizma u nadležnosti Uprave za sprečavanje pranja novca vršeno je na osnovu broja i kvaliteta izveštaja o sumnjivim aktivnostima, broja predmeta otvorenih na osnovu prijave izveštaja o sumnjivim aktivnostima, kapaciteta i

opredeljenosti izveštajnih institucija po pitanju usklađenosti sa zahtevima koji se odnose na proveru, u skladu sa režimom sankcija UN-a;

4. Adekvatnosti ljudskih i finansijskih resursa predviđenih za borbu protiv finansiranja terorizma;

5. Efikasnosti međunarodne saradnje koja se odnosi na borbu protiv finansiranja terorizma, koja je ocenjena, na osnovu analize pravnog osnova, broja primljenih i upućenih zahteva za uzajamnu pravnu pomoć, neformalne saradnje na predmetnim finansiranja terorizma i preporuka FATF-a;

6. Političke opredeljenosti za borbu protiv terorizma i finansiranja terorizma, svesti i opredeljenosti za borbu protiv finansiranja terorizma među kreatorima politike, organima za sprovođenje zakona, bezbednosno i finansijskoobaveštajnim službama;

7. Geografskih i demografskih faktora.

Imajući u vidu analizirane faktore „Ranjivost od finansiranja terorizma“ ocenjena je kao SREDNJA.

Za razliku od perioda koji je obuhvaćen prethodnom Nacionalnom procenom rizika od finansiranja terorizma (u daljem tekstu NPR FT), važno je napomenuti da je u ovom izveštajnom periodu, u delu koji se odnosi na „Pretnju od terorizma“, doneta prvostepena presuda kojom je sedam lica oglašeno krivim za izvršenje krivičnog dela Terorizam i druga krivična dela povezana sa njim.

U ovom izveštajnom periodu, nakon proglašenja kalifata ID, registrovan je trend povećanja odlazaka državljana Republike Srbije kao stranih terorističkih boraca na područja Sirije i Iraka – čiji su pojavni oblici konstatovani u prethodnoj proceni. Međutim, od kraja 2015. godine primetan je trend osetnog smanjenja odlazaka na strana ratišta, što je, istovremeno, povećalo pretnju povezanu sa njihovim povratkom kako u našu zemlju, tako i u zemlje regiona.

Takođe, stepen pretnje koji je registrovan i u prethodnoj NPR FT, a odnosi se na kontinuirani bezbednosni rizik od prisustva ekstremističkih i terorističkih struktura, kao i radikalizacije i regrutacije stranih terorističkih boraca sa područja Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija (u daljem tekstu AP KiM) i pojedinim zemljama okruženja, se nije smanjio. Istovremeno, zbog geografskog položaja R.Srbije eventualni ponovni masovni priliv migranata, doprineo bijačanju navedene pretnje u našoj zemlji koja je bila u sedištu tzv. Balkanske migrantske rute.

Analizirajući „Pretnju od finansiranja terorizma“ uočeno je da se izvori, visina iznosa i pravci kretanja novčanih tokova finansiranja odlazaka na strana ratišta nisu menjali, te su i dalje ostali u sferi malih iznosa, uglavnom iz donacija, poreklom iz pojedinih zemalja zapadne Evrope.

Nakon izrade prethodne NPR FT, kada je u pitanju „Ranjivost sistema od finansiranja terorizma“, izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, suštinski su postale kašnive pripreme radnje za krivično delo Terorizam, te su stvoreni zakonski uslovi za efikasniji krivični progon i prevenciju krivičnog dela terorizam i finansiranja terorizma. Takođe, donet je Zakon o ograničavanju raspolaganja imovinom u cilju sprečavanja finansiranja terorizma, kao i njegove izmene i dopune. Sveobuhvatnije i detaljnije je analiziran zakonodavni okvir NPO sektora te su identifikovani pojedini nedostaci, kao i aktivnosti koje je neophodno sprovesti u narednom periodu u cilju smanjenja rizika od zloupotrebe ovog sektora u svrhu finansiranja terorizma.

Intenzitet saradnje, koordinacija i razmena informacija, državnih organa R.Srbije nadležnih za borbu protiv terorizma, značajno su unapređeni, kako na unutrašnjem tako i na međunarodnom nivou.

S tim u vezi kontinuirano se preduzimaju radnje od strane svih nadležnih državnih organa R.Srbije na proverama primljenih obaveštenja o događajima za koje postoje indicije da mogu biti povezani sa krivičnim delima terorizam i finansiranje terorizma, u kom smislu se vrše temeljne analize prikupljenih podataka radi utvrđivanja postojanja osnova sumnje da bi se moglo raditi o nave-denim krivičnim delima.

Po prijemu informacija od strane nadležnih državnih organa, pre svega Ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno Službe za borbu protiv terorizma i ekstremizma, Bezbednosno-informativne agencije i Uprave za sprečavanje pranja novca, Tužilaštvo za organizovani kriminal pokreće predistražne postupke, iniciranjem posebnih dokaznih radnji, obraćanjem relevantnim finansijskim institucijama, razmenjuje podatke sa nadležnim državnim organima, radi donošenja odgovarajuće odluke o pokretanju krivičnog postupka ili dalje provere indicija koje bi mogle dovesti do prikupljanja relevantnih dokaza za pokretanje krivičnih postupaka.

Posledice po sistem od finansiranja terorizma mogu nastati ukoliko se ne nastavi sa sprovođenjem konkretnih aktivnostisvih grana vlasti i institucija R. Srbije u borbi protiv terorizma i finansiranja terorizma i naruši kontinuitet usklađivanja normativnog okvira sa preporukama relevantnih međunarodnih institucija za borbu protiv terorizma i njegovog finansiranja.

Imajući u vidu da je zakonski okvir relativno dobro postavljen u ovoj oblasti, više pažnje bi trebalo usmeriti na definisanju kriterijuma i standarda koji bi doprineli ranom otkrivanju i identifikovanju sumnjivih lica i transakcija uz puno poštovanje svih načela demokratskog društva. U vezi sa finansiranjem terorizma, povećana pažnja je neophodnakako od obveznika koji imaju obavezu i interes da spreče da kroz njihove sisteme transferišu sredstva namenjena finansiranju terorizma, tako i od strane nadležnih organa koji imaju obavezu da onemoguće zloupotrebu i delatnost pravnih lica u svrhu prikupljanja sredstava za finansiranje terorizma.

POSLEDICE NA SISTEM

Procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma pored ocene pretnji i ranjivosti uključuje i procenu posledica na sistem¹⁴. Njih treba razumeti kao štetu koju bi pranje novca moglo prouzrokovati i obuhvata uticaj kriminalne aktivnosti na obveznika, finansijski sistem, društvo i privredu u celini.

Imajući u vidu da su pretnje i ranjivost procenjene kao srednje, to i posledice po sistem treba rangirati u istom nivou.

Svakako da je pranje novca, globalni problem na koji nije imuna ni jedna država pa ni Republika Srbija. Pranje novca ne samo da je posledica prethodno izvršenog krivičnog dela, već je i polazna stepenica za buduće kriminalne aktivnosti i direktno se negativno odražava na ekonomski i politički sistem, a u zavisnosti od razmera može ugroziti demokratski razvoj, ekonomsku i finansijsku stabilnost i proces tranzicije u Srbiji. Pranje novca vodi lakšem i bržem prodoru kriminala i korupcije u privredu, obrazovanje,

¹⁴FATF Guidance - National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment

zdravstvo, policiju, pravosuđe, čitav državni sistem, a time i daljoj kriminalizaciji čitavog društva.

Najveći i najteži negativni efekti pranja novca, najpre se mogu videti na ekonomskom planu, kroz smanjenje državnih prihoda, transparentnosti i efikasnosti finansijskog sistema, povećanju „sive ekonomije“. Njen obim u Srbiji u ovom trenutku nije na zadovoljavajuće niskom nivou, pa bi svako povećanje izazvalo negativne efekte po čitav ekonomsko-finansijski sistem. Pranje novca, po pravilu, dovodi do smanjenja prihoda budžeta po osnovu izbegavanja plaćanja poreza. To je jedan od najčešćih nelegalnih prihoda koji je predmet pranja novca. Ovakve situacije često dodatno urušavaju poreski sistem jer izazivaju povećanje poreskih stopa i obaveza subjekata koji izmiruju svoje obaveze. Sve ovo ih dodatno dovodi u neravnopravnu tržišnu poziciju i otežava poslovanje.

Takođe, treba imati u vidu da kriminalne strukture, po pravilu, ne vode računa o profitabilnosti svojih ulaganja. Šta više, sklone su da kriminalne prihode, plasiraju u aktivnosti koje ne moraju donositi profit (nekretnine), obzirom da je cilj investiranja da se prikrije poreklo njihovog novca. Upravo su ovakve investicije najviše na udaru „pranja novca“ jer se ovaj način lako i brzo utapa u legalne tokove, i ne izaziva preteranu sumnju.

Danas je pranje novca rasprostranjena pojava. Činjenica je da se njegov obim iskazuje uvrednosti globalnog bruto proizvoda između 2 i 5% ili između 615 milijardi i 1.540 milijardi evra svake godine.¹⁵ Ovo ukazuje na nužnost akcija svih zemalja u svetu kojima se na efikasan i delotvoran način kroz jačanje mera i politikana nacionalnom nivou sprečava prodor prljavog novca u ekonomski sistem, kako u finansijski tako i nefinansijski sektor. Takve mere nužno nameće i spoznaja da se aktivnosti pranja novca, u savremenim uslovima globalizacije, po pravilu realizuju prekogranično i u okviru organizovanih kriminalnih grupa.

Zaključak je da se problemu pranja novca mora pristupiti kao složenom fenomenu, kako bi se njegovi negativni efekti izbegli.

„Put“ prljavog novca nije lako uočiti i prepoznati, što svakako otežava blago-vremeno preduzimanje efikasnih mera, ne njegovom otkrivanju, sprečavanju i suzbijanju. Pranje novca svakodnevno dobija nove pojavne oblike, uz korišćenje raznih metoda i sredstava.

Kreiranje efikasnog sistema suprotstavljanja ovom problemu zahteva unapređenje normativnog okvira sa čvrstim mehanizmima i jasnim ulogama svake od institucija kako onih koje deluju preventivno, tako i represivnih.

Neophodno je preduzeti aktivnosti za izgradnju, unapređenje i razvoj mehanizama za brzo otklanjanje ranjivosti u oblastima koje su najviše izložene rizicima od pranja novca. To posebno važi za mehanizme finansijskih institucija i nadzornih organa za praćenje finansijskih tokova novca. Nužna su i unapređenja u metodima i načinu delovanja organa zaduženih za primenu zakona, policije, tužilaštva i sudova sa posebnim osvrtnom na efektivne, odvratajuće sankcije. Efikasan odgovor na pranje novca mora biti i u delotvornom sistemu na području primene mera oduzimanja prihoda i imovine stečene kriminalom. U tom delu su potrebna unapređenja u pronalaženju, identifikovanju,

¹⁵EUROPOL SOCTA 2013, 2015, *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment*.

praćenju i utvrđivanju vrednosti nezakonito stečene imovine, kao pretpostavke za njeno trajno oduzimanje.

U cilju predupređivanja posledica od finansiranja terorizma potrebno je zadržati efikasan kapacitet sistema za sprečavanje i borbu protiv terorizma i finansiranja terorizma, izvršiti analizu normativnog okvira u pogledu efikasnosti pojedinih zakonskih rešenja i njihove implementacije, u kontinuitetu unapređivati i usavršavati kadrovske kapacitete i obnavljati tehničke kapacitete tzv. represivnih organa (policija, tužilaštvo, službe bezbednosti) i tzv. Administrativnih i preventivnih organa (različiti segmenti Ministarstva finansija - Uprava za sprečavanje pranja novca, Uprava carina, Poreska uprava) za suprotstavljanje finansiranju terorizma i raditi na podizanju svesti opasnosti od terorizma i svih njegovih pojava oblika, te izloženosti riziku od terorizma tzv. ranjivih kategorija lica i organizacija.

Prvi sledeći korak, nakon izvršene procene rizika jeste donošenje Akcionog plana kojim će se definisati sve aktivnosti kojima država adekvatno odgovora na identifikovane pretnje i ranjivost sektorskog i nacionalnog sistema.

SPISAK SKRAĆENICA

APR– Agencija za privredne registre

VKS– Vrhovni kasacioni sud

ZOSPNFT–Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma

KHOV– Komisija za hartije od vrednosti

JFI– Jedinica za finansijske istrage

NBS– Narodna banka Srbije

NPR– Nacionalna procena rizika

MP– Ministarstvo pravde

MPP– Međunarodna pravna pomoć

MUP– Ministarstvo unutrašnjih poslova

PN– Pranje novca

STR – Sumnjiva transakcija

SAR (Suspicious Activity Report) – Izveštaj o sumnjivoj aktivnosti

RBA (Risk-Based Approach) – Pristup zasnovan na analizi i proceni rizika

RJT– Republičko javno tužilaštvo

SKG– Stalna koordinaciona grupa

SPN/FT–Sprečavanje pranja novca/finansiranje terorizma

USPN– Uprava za sprečavanje pranja novca

FOS– Finansijsko-obaveštajna služba

KZ – Krivični zakonik

ZKP – Zakonik o krivičnom postupku

ZPPA – Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji

NALED – Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj

A.D. –Akcionarsko društvo

D.O.O.–Društvo sa ograničenom odgovornošću

PDV –Porez na dodatu vrednost

OKG –Organizovana kriminalna grupa

JP –Javno preduzeće

UTP - Ugostiteljsko-turističko preduzeće

NN - Nepoznat